

Crnogorski glasnik

GODINA X. _ BROJ 55. _ SIJEČANJ-VELJAČA / JANUAR-FEBRUAR _ 2009.



Riječi i riječ	3
SPORAZUM O ZAŠTITI MANJINA	5
GODIŠNJICA	
Božićni ustanak crnogorskog naroda	6
DJELOVANJE NZCH I VIJEĆA CRNOGORACA	
Novi predsjednik Zajednice u Puli	7
Suradnja Vijeća s gradskim tijelima u Puli	8
Sjednica Predsjedništva „MONTENEGRA“	9
Gradonačelnik Osijeka primio predstavnike NZCH	9
Sjednica Vijeća u Zagrebu	9
TRADICIONALNA DRUŽENJA	10-12
PREDSTAVLJANJE KNJIGA	
Pavle Goranović: TIN UJEVIĆ I CRNA GORA	13
Jevrem Brković: SKOTNA VUČICA	17
IZ CRNE GORE I SVIJETA	
Zaštitnik Grada Kotora	22
Tu im je i mjesto!	22
OSVRTI, VIDENJA, PRIKAZI	
Traganje za kulturnim blagom	23
Prevalitana i kraljevstvo Slovena	27
O crkvi sjajnoj i nestaljoj	27
Djeca protiv dece	29
GALERIJA „MONTENEGRINA“	
Izložba u Valpovu i Belom Manastiru	31
Predstavljena trodijelna monografija	33
Narodne nošnje na razglednicama	34
Aktovi na poštanskim markama	35
Sjećanje na jednu izložbu	35
Na izložbi Dimitrija Popovića	36
POZIV	
Dodite i zapjevajte sa nama!	37
KRATKA PRIČA	
Sreten Asanović: LICE KAO ZEMLJA	38
CRNOGORSKI MOZAIK	
Zdravica vojvode Maša Đurovića	41
DRUŽENJA U SLICI	43
NOVI NASLOV	43
STARE RAZGLEDNICE CRNE GORE	44

Izdavači:
**NACIONALNA ZAJEDNICA CRNOGORACA HRVATSKE
 i VIJEĆE CRNOGORSKE NACIONALNE MANJINE
 GRADA ZAGREBA,**
 Zagreb, Trnjanska cesta 35, Tel/Fax: 01/6197 079, 01/ 6314 263,
 E-mail: vijececrn@net.amis.hr, montenegro@net.amis.hr
 Za izdavača: dr. sc. Radomir Pavićević
 i prof. emer. dr. sc. Veselin Simović
 Glavni i odgovorni urednik: Zoran Drašković
 Redakcija: Jovan Abramović, Zoran Drašković, Stevo
 Đurašković, Nenad Ivanović, Danilo Ivezic, Dragutin Lakić
 Rukopisi se ne vraćaju. Naklada / Tiraža: 1000

Kako se stvarala poezija

Zrno po zrno,
 vagam svako slovo,
 svaki slog odmjeravam danima,
 mjesecima,
 u maglenim sazvežđima
 izgubljenih godišnjih doba.
 Pohranjuju se riječi,
 lagano,
 kao boce dobrog vina u podrumu.
 Dok još ne izađu na svjetlost,
 po njima pada jedva vidljiva, sivkasta
 prašina.

Povremeno silazim do njih,
 pogledam ih, nježno prebrišem prah.
 Njima prilazim kao vrijednim starinama,
 koje se sebično čuvaju
 i uvijek se pažljivo bira kome će
 se pokazati.

O, riječi moje,
 koje tek ponekad na vidjelo iznesem
 i čiju bol jedini poznajem,
 hoću li zažaliti
 što vas ne učinim dijelom zaborava,
 što potpuno ogolih svoj svijet.
 Sporo se sakuplja zrnevlje,
 mnogo je još do mnoštva,
 nekad se čini nedostižnim.
 Dok sam u jedinstvenoj radosti
 stvaranja

doista i nalazio prave stihove,
 nikad se ne povjerih sebi:
 samo sam poželio da budem pjesnik.
 Od nekog za mene davnog doba,
 putujem tim zemljama
 sa oronulim hramovima.
 Po ubogoj crnici,
 po nečijoj nostalgiji putujem.
 Prolazim kroz kovitlace znakova,
 hvatajući se za vlasi
 tog čudnog pjesničkog jezika.
 A onda sam
 kao kipar pred nedovršenom figurom:
 odstranjujem sve što je suvišno.
 Sporo se sakuplja zrnevlje,
 svijet se jedan sastavlja.
 Hoću li ikad sebe prekorigiti:
 tako sam malo napisao.
 ...

Pavle Goranović
 („Kako mirišu knjige“, Meandar, Zagreb, 2009.)

Riječi i riječ

Vrijedna je svake hvale činjenica da „Crnogorski glasnik“ – službeno glasilo Nacionalne zajednice Crnogoraca Hrvatske i Vijeća crnogorske nacionalne manjine Grada Zagreba – ulazi u jubilarnu, desetu godinu izlaženja, s osnovnom namjerom da informira o ukupnim aktivnostima, zbivanjima i djelovanju crnogorskog korpusa u Republici Hrvatskoj i s krajnjim ciljem da njegovanjem jezika i književnosti, kulture, povijesti i tradicije, doprinosi kako očuvanju nacionalnog identiteta crnogorske nacionalne manjine u Hrvatskoj, tako i unapređivanju njenih odnosa s hrvatskim narodom. Taj kontinuitet ne smije se prekidati: zbog prethodnih generacija, zbog nas danas, a ponajviše zbog budućih naraštaja, budući da životno iskustvo svakome jednoga dana pokaže kako „Niko nije samorodan, niti sam sebi predak!“, pa će „Crnogorski glasnik“, kao svojevrsna arhiva svjedočanstava o Crnogorcima u Hrvatskoj, biti pravi i dragocjen putokaz i u pronalaženju vlastitih korijena i u prepoznavanju i isticanju primjera čojstva u vremenima za koja niko ne bi želio da se ponove.

Nikako ne umanjujući i nikad ne zaboravljajući potporu Savjeta za nacionalne manjine Republike Hrvatske, treba istaći da su osnovno sredstvo u dugogodišnjem pregnuću Uredništva ipak bile – a i dalje će biti – riječi. Jer, davno je rečeno: „Ono što nije zabilježeno, nije se ni desilo!“, a kako (unatoč mnogim suprotnim predviđanjima) pisana riječ ne uzmiče pred „elektroničkim nositeljima informacija“ (svjedoci smo stalnog porasta broja objavljenih naslova!), za predane poslanike pisane riječi, pa i one koji će biti hroničari svih zbivanja vezanih za našu Zajednicu, uvijek će biti posla. Uvjerenje i želju da njih odista treba da bude više potvrđuju i riječi (u jubilarnom 50. broju) dosadašnjeg i višegodišnjeg Glavnog urednika „Crnogorskog glasnika“ gospodina Danila Izevića da su „pojedini brojevi istinski bili autorski uradci (urednika) od prve do zadnje strane“.

Na, kako se to obično kaže, „marginama razgovora“ koje je nedavno imao sa predstavnicima crnogorske nacionalne manjine, gradonačelnik Osijeka gospodin Anto Đapić pomenuo je da su njegovi preci iz Crne Gore, na što je dr. sc. Radomir Pavićević odmah iznio podatak da u okolini Nikšića postoji prezime Đapić! Kako „u mlađega pogovora nema“, uredniku je samo preostalo da, nakon što je od Predsjednika naše Zajednice čuo prve utiske o razgovorima sa gospodinom Đapićem, potraži relevantne podatke u elektronskom izdanju „Prezimana u Crnoj Gori“ (www.montenegrina.net) i evo što tamo piše: Đapić - Nikšićko Prekovođe; Nikšić i Studenca, Rastovac, Šipačno, Trepča ... Ovo samo govori – jer i primisao da bi se time umanjilo hrvatstvo gospodina Đapića bila bi smiješna – kako život, kada postoji dobra volja, uvijek pokaže da ima i nešto što nas spaja, pa makar to bila i samo neka riječ! A da je lako naći nešto što i najbliže razdvaja, dovoljno je sjetiti se riječi „tranje“, koja se u dva zaseoka jednoga sela koristila u različitom značenju i često bila razlog zađevicama i podsmijehu „onijeh drugijeh“.

A kako riječima valja pristupati ukazao je prof. dr. sc. Dragutin Lalović kada je za Vlada Vujovića – izuzetnog člana naše Zajednice koji nas je trajno zadužio zadivljujućim hronikama – jednom prilikom rekao da je „svaku riječ mjerio kao da mu život od nje zavisi“.

Ako prihvatimo da je vrhunska odlika jedne kulture tolerancija prema drugoj i drugačijoj kulturi, pa i prema drugačijem mišljenju, onda nema razloga da se ne čuju ili ne pročitaju (argumentirani, a ne oblika „reče mi jedan čo'ek“) pojedinačni stavovi, u dobroj vjeri da će svako u granicama svojih sposobnosti i osjećaja čojstva učiniti najbolje; da li je takva vjera bila utemeljena i koliko je nečija riječ bila „odvagnuta“ procijenice čitatelji.

Nije slučajno što u ovom broju donosimo jednu kratku priču Sretena Asanovića, iz knjige njegovih izabranih priča „Zvijezde padaju“, koju su zajedno objavile Nacionalna zajednica Crnogoraca Hrvatske i ulcinjska „Plima“. Prvi je razlog – jer imperativ nam mora biti njegovanje jezika – što taj pisac, prema riječima Jovana Nikolaidisa, „spada u onu grupu jezičkih čistunaca kakvih je sve manje u ovom vremenu obilja riječi ... njegova perfektna stilistika na najbolji je način potvrdila mukom dobijenu bitku za samosvijest i samobitnost crnogorskog jezika – koga je Sreten Asanović ... uzdigao do najvišeg stepena“. Drugi je razlog što smo željeli da još neke čitatelje ohrabrimo da nam se jave svojom kratkom pričom, a obrazac koji bi trebalo slijediti kao da je dao Jovan Nikolaidis, rekavši da se u Asanovićevim pričama „sve ono što se podrazumijeva i ne spominje“. Pred tim se zadatkom nalazio i pjesnik Pavle Goranović („A onda sam kao kipar pred nedovršenom figurom: / odstranjujem sve što je suvišno.“), čiju pjesmu „Kako se stvarala poezija“ donosimo već na drugoj strani našeg glasila; jer, nije sramota biti poslije njega, a potvrda je to i opredjeljenja da bi trebalo težiti da nam dolaze i mlađi i bolji! U protivnom bi svako pregnuće gubilo svoj krajnji smisao i postajalo samo sebi cilj.

Opredijelivši se za život u Hrvatskoj, izabrali smo i dom i domovinu, mjesto gdje nam žive najmiliji. Ali, to ne znači da možemo zaboraviti otadžbinu. I dok nam je domovina svakodnevicom posve jasno određen prostor, granice otadžbine – i kad je najzad obnovila suverenitet – prije doživljavamo kao nevidljive linije na zemljovidu emocija, koje omeđuju jedan svijet satkan od sjećanja na djetinjstvo i na prve đačke ljubavi, sjećanja na nestvarno mirnu površinu jezera u kojoj se zrcale vrhovi jela i na blagosloveni smiraj dana kada „živo sjavljuje s planine“, sjećanja na odlazak u „veliki svijet“, sjećanja na one kojih više nema ... Zato će matična država i razumjeti i oprostiti nekad možda preveliku brigu za nju, jer niti možemo niti smijemo zaboraviti da smo i mi Crnogorci, a oni silno žele – još jednom ću upotrijebiti riječi Jovana Nikolaidisa iz predgovora najnovijoj knjizi naše Zajednice – „spašavajući se od sebe samih (pa i vlastitog zaborava!) i drugima biti uzdanica“!

I eto, usprkos prvotnoj zebnji pred bijelim listom papira, sakupi se riječi za gotovo dvije stranice. Nije li to samo još jedna potvrda davnašnje izreke kako je „lako održati govor (i ovu pristupnu besjedu), ali je teško održati riječ“, riječ da ću pokušati da opravdam izuzetnu čast i povjerenje koji su mi ukazani imenovanjem za urednika našeg „Crnogorskog glasnika“.

Zoran Drašković

Predstavnici Hrvatske i Crne Gore potpisali SPORAZUM O ZAŠTITI HRVATSKE MANJINE U CRNOJ GORI I CRNOGORSKE U HRVATSKOJ



Da Hrvatska i Crna Gora žele riješiti osjetljivo pitanje razgraničenja na moru u duhu dobrosusjedskih odnosa na civiliziran i europski način, izjavili su u srijedu (14.01.) u Zagrebu ministri vanjskih poslova RH i Crne Gore, Gordan Jandroković i Milan Roćen. To pokazuje i prvi sastanak Mješovitoga hrvatsko-crnogorskog povjerenstva za pripremu pravnog postupka pred Međunarodnim sudom pravde u Den Haagu. „Vjerujemo da ćemo u vrlo skoroj budućnosti pokazati da se takva pitanja mogu rješavati na obostrano prihvatljiv način, civiliziran, europski način. Pitanje razgraničenja je uvijek zahtjevno za dvije zemlje.“, rekao je hrvatski ministar vanjskih poslova i europskih integracija Gordan Jandroković nakon susreta s crnogorskim ministrom vanjskih poslova Milanom Roćenom, koji boravi u službenom posjetu Zagrebu.

Dvojica ministara ocijenili su bilateralne odnose dviju zemalja odličnima. Hrvatska i Crna Gora ovom prilikom potpisale su i **Sporazum o zaštiti hrvatske manjine u Crnoj Gori i crnogorske u Hrvatskoj**. „Obje manjine već sada imaju visok stepen zajamčenih prava.“, rekli su ministri, navodeći da se ovim sporazumom daje dodatni pravni okvir i pravna zaštita.

Ministar Milan Roćen je predstavnike Nacionalne zajednice Crnogoraca Hrvatske, Društva Crnogoraca i prijatelja Crne Gore „MONTENEGRO“ Zagreb te predstavnike iseljenika iz Crne Gore primio u Ambasadi Crne Gore u Republici Hrvatskoj.

(Izvor: HINA, 14.01.2009.)

Povodom 90. godišnjice Božićnog ustanka – događaja bez kojeg teško da bi bilo današnje Crne Gore i koji se u historiografiji još uvijek naziva „pobunom“, a zapravo je bio pokret protiv neustavnog prisajedinjenja Srbiji – prenosimo uvodni dio iz opsežne studije Novaka Adžića „Božićni ustanak crnogorskog naroda 1919. godine pod vođstvom komandira Krsta Zrnova Popovića“. (<http://www.montenegrina.net/>)

BOŽIĆNI USTANAK CRNOGORSKOG NARODA

Božićni ustanak crnogorskog naroda, podignut 6. januara 1919. po novom, ili 24. decembra 1918. godine po starom kalendaru, dakle na Badnje večer, imao je za cilj da se ponište odluke tzv. Podgoričke skupštine od 26. novembra 1918. godine o nelegalnom i nelegitimnom prisajedinjenju Crne Gore Srbiji; da se Crna Gora oslobodi faktičke vojne okupacije srpske vojske; da se odbrani i afirmiše crnogorska državna nezavisnost i da Crna Gora kao punopravan i ravnopravan državno-pravni subjekt stupi u jugoslovensku konfederaciju.

Crnogorski januarski ustanak 1919. godine želio je skrenuti pažnju međunarodne javnosti i velikih sila uoči i tokom zasjedanja Versajske mirovne konferencije na crnogorsko pitanje, odnosno htio je ukazati na to da crnogorski narod ne prihvata provedenu i nasilnim putem proklamovanu aneksiju Crne Gore od strane Srbije. Raspoloženje da Crna Gora stupi u novu jugoslovensku državu kao ravnopravan član i partner imalo je većinsku podršku kod crnogorskog naroda, ali ono nije moglo biti plebiscitarno iskazano, jer je sila pobijedila pravo i pravdu, zapravo crnogorska državotvornost je izgubila rat zbog premoći okupacione oružane sile Kraljevine Srbije i spoljnog faktora, odnosno velikih sila, dominantno Francuske, ali indirektno i drugih saveznika, koji su prepustili Crnu Goru na milost i nemilost beogradskom osvajaču. U pismu crnogorskom komandiru Petru Gvozdenoviću (jednom od glavnih organizatora i učesnika Božićnog ustanka crnogorskog naroda na području Katunske nahije i Cetinja i bratu od strica generala dr Anta Gvozdenovića, crnogorskog izvanrednog poslanika i opunomoćenog ministra u SAD – Vašingtonu i potomjeg premijera crnogorske Vlade u egzilu), neformalni politički vođa Božićnjeg ustanka (koji je bio član Cetinjskog ustaničkog odbora, ali ne i njegov primus) i kasniji crnogorski premijer u egzilu Jovan Simonov Plamenac je 31. (18.) decembra naveo suštinu političke i ustaničke borbe crnogorskih „zelenaša“, rojalista i independista, koji su po slomu ustanka nastavili sa komitskom, gerilskom i emigrantskom borbom „ZA PRAVO, ČAST I SLOBODU CRNE GORE“. Naime, u tom pismu Jovan S. Plamenac navodi: „Naša je deviza: Vaspostava Crne Gore sa svim njenim suverenim atributima, pa sljedstveno tome i narodno samoopredjeljenje prema postojećem crnogorskom Ustavu i parlamentarnim principima“, kako je u svome Dnevniku zabilježio, u suštini, stvarni vođa, vojni zapovjednik ustaničkih snaga u Božićnjem ustanku, kapetan, potom, komandir Krsto Zrnov Popović. To je bila suštinska parola crnogorskih ustanika (čiji je plotun iz njihovih pušaka zagrmio 24. XII 1918/6. I 1919. godine na okupacione trupe i domaće izrode u njihovoj službi) koji su se borili s pokličem „Za pravo, čast i slobodu Crne Gore“. Dakle, u vrijeme stvaranja Kraljevine SHS, crnogorski Dvor, Vlada i njihove brojne pristalice u Crnoj Gori zalagali su se za stvaranje Jugoslavije na principima saveza suverenih država (konfederacije) i tražili su vaspostavljanje Crne Gore kao države, kao i garantovanje i primjenu prava crnogorskom narodu da se slobodno izjasni o državno-pravnom statusu Crne Gore u skladu s crnogorskim Ustavom i zakonima...

VUKOMAN ŠĆEPANOVIĆ NOVI PREDSDJEDNIK ZAJEDNICE CRNOGORACA PULE

Zajednica i Vijeće crnogorske nacionalne manjine za grad Pulu usvojili mjere štednje za ovu godinu

Vukoman Šćepanović izabran je 15. januara na sjednici Skupštine Zajednice Crnogoraca Pule za novog predsjednika udruge, a Ljiljana Georgi za potpredsjednicu. „Vjerujemo da ćemo upravom putem kulture približiti Istru Crnoj Gori i obratno“, objasnio je osnovne smjernice svog budućeg rada novi predsjednik Zajednice Crnogoraca Pule. Šćepanović je rođen 1946. godine u Poljima (Mojkovac) u Crnoj Gori, po struci je inženjer, a u Puli živi od 1973. godine gdje je uspješan poduzetnik. Nova potpredsjednica Zajednice Ljiljana Georgi profesorica je matematike u penziji.

Zajednica Crnogoraca Pule još je početkom godine, točnije 5. januara, usvojila program rada za 2009. godinu. I ove će godine pulski Crnogorci obilježiti važne datume iz crnogorske historije kao što je 13. jul ili Lučev dan. Naglasak je stavljen na već uspostavljenu i uhodanu suradnju s perojskim Crnogorcima, ali i ostalim zajednicama Crnogoraca u Republici Hrvatskoj te posebno s našom krovnom organizacijom – Nacionalnom Zajednicom Crnogoraca Hrvatske. Između ostalog, predviđena je suradnja s ostalim manjinskim zajednicama u Puli i Istri, sudjelovanje na Sajmu knjige u Istri, organizacija književnih večeri, organizacija putovanja u Crnu Goru, suradnja s pozorištem iz Nikšića te druženje s Crnogorcima iz Crne Gore koji dolaze u Pulu bilo kao predstavnici Privredne komore, Saveza antifašističkih boraca, crnogorskih kulturnih institucija ili po nekoj drugoj osnovi.



Zajednica i Vijeće crnogorske nacionalne manjine za grad Pulu, koje obje djeluju u Domu Crnogoraca, usvojili su mjere štednje za ovu godinu kako bi se osiguralo više sredstava za programske aktivnosti. U protekloj godini Zajednica Crnogoraca Pule sudjelovala je u nizu aktivnosti, od proslave Nove godine po julijanskom kalendaru, organizacije gostovanja crnogorske glumice Dragice Tomas, pa do predstavljanja knjige „Valdinos“ Jovana Nikolaidisa u Domu Crnogoraca. No, u izvještaju o radu Zajednice za 2008. godinu navode se i propusti u radu udruge. Zbog toga što pri Uredu državne uprave u Istarskoj županiji nisu registrirani predsjednici koji su bili izabrani na skupštinama udruge, Zajednica Crnogoraca Pule imala je nezakonite predsjednike. Iz istog razloga Zajednica nije mogla predložiti listu kandidata za Vijeće crnogorske nacionalne manjine Istarske županije, pa su istarski Crnogorci ostali bez tog tijela, a time i bez potpore koja bi stizala sa županijske razine. Nije, međutim, iskorištena ni mogućnost za financiranje od strane Grada Pule, iako su za to postojale sve formalne pretpostavke.

U protekle dvije godine nitko se iz Zajednice nije javljao na natječajne Grada Pule za financiranje manjinskih organizacija. „Time je Zajednica praktično ostala bez sredstava ne samo za programe, već i za osnovno tekuće poslovanje“, navodi se između ostalog u izvještaju Zajednice Crnogoraca Pule za 2008. godinu.

Nenad Ivanović

VIJEĆE CRNOGORSKE NACIONALNE MANJINE U PULI NASTAVLJA SURADNJU S GRADSKIM TIJELIMA

U izvještaju o radu Vijeća za prošlu godinu, navodi se da su znatna sredstva uložena za poboljšanje uvjeta rada u prostorima Doma Crnogoraca

Radi većeg sudjelovanja pulskih Crnogoraca u javnom životu grada, Vijeće crnogorske nacionalne manjine za grad Pulu u svom programu rada za 2009. godinu obvezalo se na suradnju s nadležnim gradskim tijelima i institucijama koje se bave pitanjima nacionalnih manjina. Vijeće će gradskim tijelima predlagati mjere za unapređenje položaja Crnogoraca u Puli, a davat će i svoja mišljenja javnim medijima koji u svojim programima prate nacionalne manjine. Vijeće namjerava dati svoj doprinos uspostavi kulturne suradnje između Pule i Nikšića, nastaviti suradnju s Crnogorcima u Peroju i ostalim udrugama Crnogoraca u Hrvatskoj te održati trajne veze s matičnom domovinom. U ovoj godini organizirat će se tribine, okrugli stolovi, seminari o historijskim, kulturnim i drugim događanjima u Crnoj Gori. Što se tiče suradnje s ostalim crnogorskim organizacijama u Hrvatskoj, Vijeće se planira aktivno uključiti u program Koordinacije za vijeća i zajednice Crnogoraca u državi. Program predviđa uključivanje mladih Crnogoraca u tijela Vijeća te sudjelovanje na Sajmu knjige u Istri na kojem se već godinama predstavljaju crnogorski autori i izdavači.

U izvještaju o radu Vijeća za prošlu godinu, navodi se da su znatna sredstva uložena za poboljšanje uvjeta rada u prostorima Doma Crnogoraca u Držićevoj ulici. To se odnosi na pregradni zid, zidnu vitrinu, vrata i opremu za novouređenu kancelariju. Sve aktivnosti Crnogoraca na području Pule zajednički su organizirali Vijeće i Zajednica koja je bila u financijskoj krizi, budući da nije dobivala redovna sredstva od Grada Pule, pa je Vijeće nastojalo to nadoknaditi. Vijeće je lani također dalo svoj doprinos u održavanju brojnih događanja, od proslave Nove godine po julijanskom kalendaru 13. januara, kada pulski Crnogorci ujedno slave godišnjicu otvaranja Doma Crnogoraca, izložbe slika Gorana Četkovića u Istarskom narodnom kazalištu, pa do promocije knjige „*Crnogorci Pule u Zajednici i Vijeću*“, autora Božidara Radulovića, inače predsjednika Vijeća crnogorske nacionalne manjine za grad Pulu. U izvještaju Vijeća posebno se ističe da u protekloj godini nije zabilježen niti jedan slučaj diskriminacije ili kršenja ljudskih prava prema pulskim Crnogorcima. „*Na kraju ovog izvještaja želimo naglasiti da je nedostatak Vijeća crnogorske manjine na nivou Istarske županije veliki hendikep za Crnogorce koji žive u ostalim istarskim sredinama. Oni su pogođeni ne samo financijski i materijalno, nego i u smislu motivacije za aktivnosti za pravedan i ravnopravan život Crnogoraca sa svojim sugrađanima i ostalim nacionalnim manjinama na području Istarske županije. Prostor i oprema Vijeća crnogorske nacionalne manjine Istarske županije sada je, privremeno, u posjedu Društva Crnogoraca Peroja i duboko vjerujemo da ćemo na novim izborima obnoviti Vijeće uz pomoć Društva Crnogoraca Peroja i crnogorskih zajednica u Istarskoj županiji*“, zaključuje se u izvještaju Vijeća crnogorske nacionalne manjine za grad Pulu.

Nenad Ivanović

SJEDNICA PREDSJEDNIŠTVA „MONTENEGRA“

Dana 19.01.2009.g. u Crnogorskom domu u Zagrebu održana je 5. sjednica predsjedništva Društva Crnogoraca i prijatelja Crne Gore „MONTENEGRO“ Zagreb. Sjednicu je sazvao i vodio Dušan Mišković, predsjednik Društva.

Poslije usvajanja zapisnika 4. sjednice predsjedništva Društva, pristupilo se razmatranju Izvješća o ostvarenim aktivnostima Društva i Financijskog izvješća Društva za prethodnu godinu. Dušan Mišković je detaljno obrazložio programe koji su se ostvarivali u protekloj godini, a čiji je nosilac bilo Društvo ili je sudjelovalo u njihovoj realizaciji, podvlačeći da su programi bili medijski praćeni. Izvješća, koja su napravljena po zadatoj metodologiji Savjeta za nacionalne manjine RH, prisutni su nakon rasprave jednoglasno usvojili. Jednoglasno je donijeta i odluka o produženju ugovora sa Isetom Kurtovićem, profesionalnim glazbenikom i stručnim voditeljem pjevačke skupine „Montenegro“. Donijeta je odluka da, uz Vijeće crnogorske nacionalne manjine grada Zagreba, i Društvo „MO-NTENEGRO“ bez financijskih obaveza sudjeluje u predstavljanju novog romana Jevrema Brkovića „*Skotna vučica*“ u Novinarskom domu u Zagrebu.

GRADONAČELNIK OSIJEKA PRIMIO PREDSTAVNIKE CRNOGORSKE NACIONALNE MANJINE

Gradonačelnik Osijeka gospodin Anto Đapić primio je 12. veljače 2009. godine – prije svečanog predstavljanja knjige crnogorskog književnika Pavla Goranovića „*Tin Ujević i Crna Gora*“ – predsjednika Nacionalne zajednice Crnogoraca Hrvatske dr. sc. Radomira Pavićevića, autora Pavla Goranovića (koji je savjetnik predsjednika Vlade Crne Gore za kulturu) i predstavnike crnogorske nacionalne manjine Osiječko-baranjske županije.

SJEDNICA VIJEĆA CRNOGORSKE NACIONALNE MANJINE GRADA ZAGREBA

Dana 26.2.2009.g. u Crnogorskom domu u Zagrebu održana je 7. sjednica Vijeća crnogorske nacionalne manjine Grada Zagreba. Sjednicu je, u odsutnosti predsjednika Veselina Simovića, otvorila zamjenica predsjednika Vijeća Milanka Bunčić i zaželjela brzo ozdravljenje i povratak u naše redove predsjedniku Vijeća prof. emer. dr. sc. Veselinu Simoviću koji se nakon operacije nalazi na bolničkom liječenju. Ujedno je čestitala prof. dr. sc. Ljubomiru Kuljači dodijeljeno mu priznanje **posebno istaknuti profesor**. Tajnik Vijeća je prisutne obavijestio o prijedlogu za dodjelu **Nagrade Grada Zagreba** prof. emer. dr. sc. Veselinu Simoviću. Nakon uvodnog obrazloženja zamjenice i rasprave, Vijeće je donijelo odluku o usvajanju Izvješća o realizaciji Programa rada Vijeća za 2008. godinu. Na prijedlog Komisije za financijska pitanja, obrazloženja zamjenice predsjednika Vijeća i tajnika Vijeća, Vijeće je donijelo odluku o usvajanju Završnog računa Vijeća za 2008. godinu.

Na prijedlog Komisije za financijska pitanja i obrazloženja predsjednika Vijeća, a sukladno odluci 6. sjednice Vijeća, Vijeće je donijelo odluku o usvajanju Financijskog plana Vijeća za 2009. godinu. (Vijeće je Financijski plan za 2009. usvojilo na svojoj 6. sjednici i ovlastilo Komisiju za financije da isti uskladi ukoliko na zahtjev službi Grada Zagreba dođe do promjene pojedinih stavki. Kako je u dijelu Financijskog plana koji se odnosi na donacije u novcu došlo do određenih korekcija (povećanje sredstava), Komisija je iste uvrstila u Financijski plan Vijeća za 2009. godinu).

**TRADICIONALNO PREBOŽIĆNO DRUŽENJE
U CRNOGORSKOM DOMU U ZAGREBU**



I ove godine su Društvo Crnogoraca i prijatelja Crne Gore „MONTENEGRO“ Zagreb i Vijeće crnogorske nacionalne manjine Grada Zagreba organizirali tradicionalna druženja u Crnogorskom domu uoči blagdana na prijelazu iz 2008. u 2009. godinu.

Dana 05.01.2009.g., u ugodnom ambijentu Crnogorskog doma u Zagrebu, održano je već tradicionalno druženje uoči Badnjaka i Božića, računatih prema julijanskom kalendaru. Predsjednik Društva Dušan Mišković pozdravio je sve prisutne božićnim pozdravom: „*Mir Božji, Hristos se rodi!*“ i čestitao Božić, praznik mira i međusobnog razumijevanja. Na poziv – koji je bio upućen Crnogorkama, Crnogorcima i prijateljima Crne Gore uz tradicionalnu poruku da su vrata Crnogorskog doma uvijek otvorena i da su svi dobro došli – ove se godine, po mišljenju koje su mnogi iskazali, okupio još veći broj Crnogoraca, ali i njihovih gostiju, i proveo više od dva sata u ugodnom druženju. Ostaje da poželimo da nas idući put bude još više i to ponajprije mlađih „*na kojima svijet ostaje!*“

**U DOMU CRNOGORACA U PULI
DOČEK NOVE GODINE PO JULIJANSKOM KALENDARU**
Pulski su Crnogorci i taj dan iskoristili za druženje, pjesmu i ples koji su ih podsjetili na matičnu domovinu



U Domu Crnogoraca u Puli održan je 13. januara doček Nove godine po julijanskom kalendaru. Pulski su Crnogorci i taj dan iskoristili za druženje, pjesmu i ples kako bi se prisjetili svojih korijena i matične domovine. Prije slavlja osvrnuli su se na događaje i aktivnosti koje su obilježile prethodnu godinu. Između ostalog, u 2008. održana je promocija knjige „*Crnogorci Pule u Zajednici i Vijeću*“ autora Božidara Radulovića koji je na jednom mjestu sabrao sve važnije događaje ova dva tijela crnogorske zajednice u Puli u proteklom razdoblju. Petogodišnjica rada Zajednice i Vijeća obilježena je 13. jula u sklopu Dana državnosti Crne Gore i antifašističkog ustanka crnogorskog naroda. Glumica Dragica Tomas bile je gošća u Domu Crnogoraca gdje je izvela monodramu „*Znakovi pored puta*“ Ive Andrića, u Istarskom narodnom kazalištu organizirana je izložba mladog crnogorskog slikara Gorana Četkovića, dok je, u sklopu Sajma knjige u Istri, crnogorski pisac Jovan Nikolaidis predstavio svoju knjigu „*Valdinos*“ u Domu Crnogoraca.

Nenad Ivanović

BADNJE VEČE U CRNOGORSKOM DOMU U RIJECI



Vijeće crnogorske nacionalne manjine Primorsko-goranske županije, u suradnji s Vijećem crnogorske nacionalne manjine Grada Rijeke i Nacionalne zajednice Crnogoraca Rijeke, organiziralo je i ove godine tradicionalni susret na Badnju večer 06.01.2009. Prigodnim druženjima željelo se okupiti što više građana Primorsko-goranske županije crnogorske nacionalnosti te članova njihovih obitelji, rodbine i prijatelja. O značaju badnje večeri u Crnoj Gori s nekoliko prigodnih riječi i stihova prisutne je upoznao prof. Vukašin Jaramaz.

(Izvor: <http://www.montenegro.hr/>, 26.02.2009.)

DRUŽENJE MLADIH CRNOGORACA S PRIPADNICIMA NACIONALNIH MANJINA

Dana 29.11.2008. godine udruga mladih Crnogoraca „*DETIĆI*“ održala je druženje, (koje već postaje tradicionalno!) za svoje prijatelje i mlade pripadnike drugih nacionalnih manjina. Naše druženje ili, kako mi to volimo nazvati, tulum održao se u prostoru café bara Time u Trnjanskoj ulici, uz učešće vlasnika kafića i osoblja. Tulumu su se sa zadovoljstvom odazvali mladi iz Njemačke, Srpske i Židovske manjine, a ostalo su bili naši prijatelji. Svi smo do „sitnih“ jutarnjih sati uživali u druženju, piću i dobroj muzici. Pripadnicima Njemačke manjine je bilo toliko dobro, da su nas zauzvrat pozvali kao posebne goste u njihove prostorije u Palmotićevoj ulici, a povodom dana Njemačke manjine. Tom pozivu smo se s radošću odazvali. Ova naša druženja ponajprije imaju za cilj da nas mladi pripadnici drugih nacionalnih manjina upoznaju, ali na jedan drukčiji i mladima bliži način, i kao Crnogorce koji žive u Zagrebu i kao ljude koji čuvaju svoj kulturni identitet. Na isti takav način upoznajemo i mi njih. Nadamo se da ćemo na idućem druženju pridobiti još više gostiju i da ćemo vremenom povezati mlade Crnogorce iz svih krajeva Hrvatske.

Danilo Bunčić

PREDSTAVLJANJE KNJIGA

Pavle Goranović TIN UJEVIĆ I CRNA GORA



Nacionalna zajednica Crnogoraca Hrvatske i Društvo Crnogoraca i prijatelja Crne Gore „MONTENEGRO“ Zagreb organizirali su dana 11.02.2009.g. predstavljanje knjige „**TIN UJEVIĆ I CRNA GORA**“, poznatog mladog crnogorskog pisca Pavla Goranovića. Knjigu su, uz financijsku potporu Savjeta za nacionalne manjine Republike Hrvatske, zajedno izdali Nacionalna zajednica Crnogoraca Hrvatske i Hrvatsko građansko društvo Crne Gore. Pozdravljajući sve prisutne u punoj sali Novinarskog doma u Zagrebu, među kojima i veći broj uglednih uzvanika, i naglašavajući kako se radi o knjizi (objavljenoj u okviru biblioteke „*PLODOVI VEZA*“) koju su, nastavljujući dosadašnju plodnu suradnju, priredile dvije manjine, Predsjednik NZCH dr. sc. Radimir Pavićević prepustio je riječ moderatoru večeri književniku Branku Čegecu, glavnom uredniku izdavačke kuće koja je priredila zbirku pjesama Pavla Goranovića („*Kako mirišu knjige*“, Meandar, Zagreb).

Kao moderator predstavljanja knjige, Branko Čegec je najprije dao riječ akademiku Tonku Maroeviću (priređivaču izbora Tinove poezije, objavljenom pod naslovom „*Dušin šipak*“, Školska knjiga, Zagreb). Zatim je stihove Tina Ujevića nadahnuto govorio glumac Goran Matović, a kantautor Arsen Dedić, poseban gost večeri, otpjevao je nekoliko pjesama, komponiranih na Ujevićeve stihove. Potom je o knjizi govorio prof. dr. sc. Krešo Bagić (profesor stilistike na Odsjeku za kroatistiku, Filozofski fakultet, Zagreb) i na kraju sam autor Pavle Goranović.

Akademik Tonko Maroević: I BAUDELAIRE I RIMBAUD

„Nema par mjeseci da sam priredio izbor Tinove poezije naslovljen „*Dušin šipak*“, a „*Dušin šipak*“ je naslov pjesme objavljene u Nikšiću 1931. godine, prekrasan naslov koji sintetizira Tinovu poetiku – stanje potencijalne eksplozije i potencijalne ekspanzije, kao što to šipak može u sebi sadržavati ... Tin je doista svjetski autor, Tin je za nas i Baudelaire i Rimbaud, to su reference koje je on svojim tekstovima i pokazao i dokazao. Tin je za nas sinteza modernizma. Imao je dosta nesreće u svojoj izdavačkoj karijeri i možda mu je doista crnogorska komponenta i crnogorska mogućnost objavljivanja dala jedan važan, važan zamah.



Njegove zbirke „*Kolajna*“ i „*Lelek sebra*“ izlazile su u nevrijeme, izlazile su podijeljene, gotovo protiv njegove volje, u vrijeme kada je on već nadmašio njihovu poetiku, kad je nadmašio svoju simbolističku fazu, parnasovsku fazu. „*Auto na korzu*“ je prva njegova knjiga koja ga prezentira kao pravog modernista, kao čovjeka koji je ovladao iskustvima klasičnog stiha.

Tin je pomalo razmetni sin, željan ekspanzije, odlaska u svijet ... Vratio se Hrvatskoj, Zagrebu, ali se vratio i svima nama i nije mi ga krivo podijeliti sa bilo kim, a pogotovo ne sa njemu dragim Crnogorcima, koji su mu omogućavali da objavljuje u vremenima teškim, tridesetih godina (prošloga vijeka). Manje je možda važno što je bio stipendist crnogorske (kraljevske) Vlade kratko vrijeme, manje je možda važno da je objavljivao političke članke o Trstu, o Dalmaciji, Italiji ... Tin je tad bio politički angažiran, kasnije je bio politički bitno dezangžiran i, reklo bi se, razočaran.

Pavle Goranović s pravom ukazuje u ovoj knjizi na dvije stvari: na paradoks Tinovog življenja (koji je prepun različitih, nemogućih i gotovo apsurdnih pozicija i polarizacija) i, s druge strane, na činjenicu da je Tin isto tako doživljavao i vrlo visoke ocjene i ponižavanja, fizička i psihička ... Crnogorski intelektualci (oni u Sarajevu, oni u Beogradu, oni u Nikšiću i svugdje drugdje) bili su vrlo često njegovo pravo, gotovo bih rekao povlašćeno društvo ... Tin je s jedne strane svjetski autor (pariška faza, francuski jezik, njemački jezik, latinski jezik, engleski jezik, vrhunski prevodilac), a s druge strane čovjek koji je nosio svoj zavičaj, svoj kamenu zavičaj, svoje kameno ishodište dalmatinskog zaleđa koje mu je biografski blisko Crnoj Gori. On se u tom ambijentu osjećao vrlo primjereno. Zahvaljujući tim crnogorskim intelektualcima, Tin je dobio južnoslavensku recepciju, koja je za njega također bila bitna. Neću potcijenjivati ni zaboraviti da su ga beogradski nadrealisti među prvima afirmirali, a zapravo su se za takvog autora i htjeli lijepiti oni ljudi od ukusa i ljudi od duha. On je jedan od rijetkih naših pjesnika koji je imao univerzalne, transcendentalne, metafizičke komponente i aspekte ...

Kao ljubitelj Gutenbergove galaksije, sa zavišću gledam koliko je malih novina i revija tada izlazilo (u Crnoj Gori) i kako je u tim manjim sredinama, malobrojnim, maloljudnim sredinama poetska, književna riječ na neki način dobijala svoju pravu dimenziju, pravu rezonancu ...

Eto, ako ova knjiga djeluje na humanističkoj liniji povezivanja dvaju naroda, meni koji sam Maroević a ne Marojević, drago je da vas mogu pozdraviti i zahvaliti na pažnji!“



Prof. dr. sc. Krešo Bagić: O TINU SE PISALO SAMO U HIPERBOLAMA

„Naslov („*Tin Ujević i Crna Gora*“) je gotovo haiku: bio je (Tin Ujević) dva dana na Cetinju (kao francuski prevodilac, 1914.), 1917. bio je stipendista crnogorske Vlade u Parizu i 1932. u Nikšiću izlazi njegova zbirka „*Auto na korzu*“. Simbolički, taj haiku odjednom prerasta u jednu ozbiljnu i razgranatu pjesmu ... To je treća Tinova knjiga, i to je prva knjiga koja je tiskana na ijekavskom. U Hrvatskoj se zna, međutim nekako se rijetko ističe kako su se, u vrijeme u kojem je Tin tiskao prve dvije knjige u Beogradu, hrvatskosrpski i crnogorskobosanski pisci dogovorili da će pisati jednim jezikom, što je značilo da će se jedni odreći ćirilice, a drugi će se odreći ijekavice. Čitav niz hrvatskih pisaca, uključujući Tina Ujevića, objavljuje svoje prve knjige na ekavici. Među njima su i Krleža i Krklec i Šimić ...

U bibliografiji knjige pojavljuje se 36 tekstova, koji su tiskani između 1929. i 2006. godine. Njima dakako možemo pridodati i ozbiljni esej iz 2008. – Goranovićev uvodni esej. O Ujeviću su pisali najznačajniji crnogorski pisci: Risto Ratković, Milovan Đilas, Branko Banjević, Mirko Banjević ... Moglo bi se reći da su tekstovi raznorodni. S jedne strane prednjače recenzije i novinski prikazi, maloga opsega i ne posebnih velikih ambicija; potom eseji sa različitim tipovima tematiziranja Ujevićeva opusa ... Što se tiče načina na koji se govori o Ujeviću u tekstovima crnogorskih autora koji su ovdje ukoričeni, dominira biografski ključ ...

Retorički je također zanimljivo vidjeti kako ti ljudi koji o Ujeviću pišu – pišu, koja sredstva upotrebljavaju. Retorika su pretjerivanja svih vrsta. Hiperbola je ključna figura. Kad se govori o Ujeviću, uvijek se ima potrebu govoriti poetizirano ... Ton je povišen, ton je svečan, svakome tko o Ujeviću piše kao da se čini da on dok piše čini nešto važno, čini nešto jedinstveno, da se upisuje u povijest tim činom pisanja o Ujeviću ... Recimo Branko Banjević piše: «*Za njega je malo da se kaže: „On je pjesnik“. Što je bio pjesnik, on nije kriv – to je morao da bude! Ali ne zato što je htio!*» Nakon toga slijedi usporedba s Njegošem, što je vjerojatno za jednog Crnogorca najviše što se može reći.

Nisu prečesto govorili kritički (o Tinu), ali jesu govorili kritički. Dva najzanimljivija među onima koji se pojavljuju u koricama ove knjige po mom sudu su Mirko Banjević i Milovan Đilas. Mirko Banjević se pri tom rukovodi poetičkim razlozima. On je vrlo rafiniran autor, vrlo dobar poznavatelj poezije, vrlo dobar poznavatelj opusa Tina Ujevića; uz ostalo, on ustvrđuje: «*Poslije „Leleka“ i „Kolajne“, Tin je dogorio. Hladan i sumoran u ostalim pjesmama, Ujević je samo rutiner, vješt verbalist i versifikator.*» Vrlo zanimljiva teza o kojoj bi se moglo i racionalno razgovarati. Razlozi Milovana Đilasa za kritičke tonove očito su politički, njegovi razlozi su očito ideološki ...

Uvodni esej Pavla Goranovića je vrlo živ, u njemu se Goranović pokazuje kao pjesnik, njegova pjesnička simpatija izlazi na vidjelo ... Njegov rukopis je stilski dotjeran, ta ljubav i interes za Tina i njegovu poeziju se zapravo vidi u svakoj rečenici, kao uostalom i na stranicama čitave knjige. Jedna od njegovih ključnih teza jeste da je Ujević antitetička osobnost: «... *Pilac, a ne pijanac. Pjesnik, a ne onaj koji piše stihove. Ushićen i razočaran. Onaj koji brine svjetski bol, a ne i patnju svojih najbližih. Romantik bez dana romantike. Knjigoljubac bez vlastite biblioteke. Smiren i uznemiren. Star na početku, na kraju mlad. Svačiji i ničiji. Idol koji je prezirao uzore. Ideolog bez ideologije ...*»

Ova knjiga sasvim sigurno može ponovo pridonijeti oživljavanju hrvatsko-crnogorskog kulturnog dijaloga. Zanimljiva je rečenica gospodina Dragoljuba Majića, koji je napisao: «*Mi Crnogorci se tražimo uzajamno i nađemo se svud. I volimo se više na strani nego kod kuće. Na strani smo iskreniji i prisniji, nekako bolji, nekako blagorodniji ...*». Ova knjiga svjedoči da su Crnogorci i prema sebi, i doma i na strani, prisni i blagorodni. Uostalom, činjenica da nas se ovoliko okupilo oko ove knjige to najbolje svjedoči!“

Pavle Goranović: PJESNIK BEZ ZAVIČAJA

„Brojne su i veoma složene, mahom dostojne poštovanja, crnogorsko-hrvatske kulturne veze. One književne su takođe snažne – nije Mažuranić slučajno bio inspirisan crnogorskom borbom za slobodu, kao što ni Njegoš nije pisao banu Jelačiću bez razumijevanja i uvažavanja. Eto, na najsvetijem mjestu Crnogoraca, Lovćenu koji simbolizuje crnogorsku slobodu i nezavisnost, stoji djelo najčuvenijeg hrvatskog vajara Ivana Meštrovića. Valtazar Bogišić gradi temelj crnogorske pravne države, Vlaho Bukovac oslikava Crnu Goru jednog vremena.

S druge strane u novije vrijeme, brojni su stvaraoci i umjetnici koji su jednako doprinosili razvoju i crnogorske i hrvatske kulture. I to u gotovo svim oblicima umjetničkog izraza. Primjerice radi, oskarovac Dušan Vukotić u filmu, Dimitrije Popović u umjetnosti, Mirko Kovač u književnosti ... Njihova djela služe na čast dvaju kultura i zemalja.

Upravo taj dio odnosa je meni dao podsticaj da radim na ovoj knjizi ...

Njegovo (Tina Ujevića) djelo jeste neuhvatljivo, u dobroj mjeri nezavisno od uticaja i lektire. Njegova pjesnička vještina je gotovo autentična. Stanište njegove poezije jeste i mistika i hermetika, a on ostaje kult sam sebi. Mediteranac, poliglot, mistik, eklektik ... I prije svega možda lirik. I pjesnik jezika, njegovog otkrića. Ne samo sebar i rab, ne discipulus, nego maestro. Pjesnik demona i životnosti, erosa i tanatosa, grijeha i dobra, ideala i skarednosti. Učen i samouk. Pjesnik bola i zadovoljstva. Bez zavičaja. Istočnjačke mudrosti i zapadnjačkih habitusa. Boem koji dane provodi u biblioteci. Duhovnik koji stanuje među profanima. Pjesnik vječitog među trivijalnostima. Pjesnik tlapnji i žrtva stvarnosti. Pjesnik sna u surovom svakodnevlju. Pjesnik zanosa i rezignacije. Optimizma i očaja. Vjere i odustajanja. Čulni pjesnik bez čulnog ostvarenja. Mistik bez iskustva. Pilac, a ne pijanac. Pjesnik, a ne onaj koji piše stihove. Ushićen i razočaran. Onaj koji brine svjetski bol, a ne i patnju svojih najbližih. Romantik bez dana romantike. Knjigoljubac bez vlastite biblioteke. Smiren i uznemiren. Star na početku, na kraju mlad. Pjesnik čežnje bez čežnje. Svjež i umoran. Altruista i egoista. Svačiji i ničiji. „Obnoviti se ili umrijeti“. Onaj koji mijenja dan za noć, život za smrt. Onaj koji meditira i profaniše se. Pjesnik bez kuće sa rafiniranim osjećajem za sudbinu čovječanstva. Idol koji je prezirao uzore. Ljubavnik bez žene. Pjesnik slave koju nikad nije osjetio. Kozer sa tremom. Ideolog bez ideologije. Pjesnik koji je vodio brigu o drugima, ne i sebi. Nasljednik bez imanja. Ontolog bez kuće.

Na kraju, ipak, prorok sopstvene besmrtnosti.

To je Tin. Veliki Tin!“

Knjiga poznatog crnogorskog književnika Pavla Goranovića „**TIN UJEVIĆ I CRNA GORA**“ predstavljena je (12.02.2009.g.) i u Gradskoj i sveučilišnoj knjižnici u Osijeku. Promociju knjige organizirali su Društvo Crnogoraca i prijatelja Crne Gore Osječko-baranjske županije i Nacionalna zajednica Crnogoraca Hrvatske u okviru „*Dana crnogorske kulture 2009.*“, a u suradnji s Gradskom i sveučilišnom knjižnicom Osijek.

U prisustvu većeg broja osječkih i crnogorskih uglednika – među kojima su bili gradonačelnik Osijeka gospodin Anto Đapić i Predsjednik NZCH dr. sc. Radomir Pavićević – knjigu Pavla Goranovića je, na skupu čiji je moderator bila gospođa Svjetlana Mokriš Marendić, predstavio ravnatelj GISKO gospodin Dragutin Katalenac, istakavši da se radi o enciklopedijskom izdanju djela Tina Ujevića.

Gradonačelnik Osijeka gospodin Anto Đapić naglasio je da grad Osijek u potpunosti podržava ovakve kulturne manifestacije, jer one su veza između dva naroda: „*Mostvove između Crne Gore i Republike Hrvatske gradili su državnici, ali i velikani hrvatske i crnogorske umjetnosti i književnosti, a među njima i Tin Ujević, najveći među velikim hrvatskim pjesnicima.*“

Autor knjige književnik Pavle Goranović, navodeći razloge koji su ga potakli na pisanje knjige o Tinu Ujeviću, nadahnuto je govorio o životu pjesnika te njegovom utjecaju na mnogobrojne crnogorske pisce.

Stihove Tina Ujevića čitao je Aljoša Čepl, student Umjetničke akademije u Osijeku, uz glazbenu pratnju Luke i Dalibora Šijana, učenika trećeg razreda Glazbene škole „*Franjo Kuhač*“ iz Osijeka.

(Izvor: Dnevni list POBJEDA, „*Kultura*“, 16.02.2009.)

* * *

Jevrem Brković SKOTNA VUČICA

Vijeće crnogorske nacionalne manjine Grada Zagreba i Društvo Crnogoraca i prijatelja Crne Gore „**MONTENEGRO**“ Zagreb organizirali su 24. veljače 2009.g. predstavljajući nove knjige crnogorskog književnika Jevrema Brkovića „**SKOTNA VUČICA**“, (izdanje DAILY PRESS – VIJESTI). Sve prisutne u punoj sali Novinarskog doma u Zagrebu – a među kojima i veliki broj uglednih uzvanika iz javnog i kulturnog života: predsjednika Hrvatskog sabora Luku Bebića, ambasadora Crne Gore u Republici Hrvatskoj Branka Lukovca, gradonačelnika Grada Zagreba Milana Bandića, umjetnika Dimitrija Popovića ... – pozdravio je predsjednik Društva „**MONTENEGRO**“ Dušan Mišković i zamolio gospodina Luku Bebića da uzme riječ.



Obraćajući se prisutnima, predsjednik Hrvatskog sabora Luka Bebić kazao je: „*Jevrem Brković je čovjek koji je bio hrabar onda kad mnogi nisu bili hrabri, kad je rekao stvari koje su branile čast crnogorskog naroda, naroda čija čast i viteštvo sežu u stoljeća unazad. Jevrem Brković je znao početkom devedesetih reći pravu riječ u pravo vrijeme i na pravom mjestu!*“

Potom su o knjizi govorili: književnik Mirko Kovač, književnik Stjepan Čuić, književni kritičar Miodrag Radović te izdavač Željko Ivanović. Autor Jevrem Brković na kraju je pročitao nekoliko svojih još neobjavljenih pjesama – poetskih sjećanja na boravak u Zagrebu prije jedne decenije.

Mirko Kovač: KALAUZ U RUKAMA JEVREMA BRKOVIĆA

„... teška ledena vrata istorije ... nije lako otvoriti bez onog magičnog kalauza načinjenog ponajprije od Božjeg dara, a potom od marljivosti, pameti, načitanosti, posvećenosti svom pozivu, pa i drskosti. Taj je kalauz imao u rukama Jevrem Brković, sve je uspješno obavio, otvorio i zatvorio vrata tamnog vilajeta istorije, udahnuo život sjenama, doveo ih u polje našeg vidokruga, pa izvolite vidjeti ko smo i što smo, kako nam je bilo i kako će nam biti – istorija će i nadalje teći krivudavo, a naše „raspadljive sudbine“ hraniće svojim mesom tu krivudavu rijeku.

Uspio je Jevrem Brković u svemu, baš u svemu, tako snažno i tako uvjerljivo da mi u ušima još odzvanjaju riječi mnogih njegovih likova iz romana „*Skotna vučica*“, još vidim kako iz te tame svjetlucaju davno usahle oči crnogorskih vladika, kaluđera, prognanika, putnika ili zlica ... Svjetlucaju u ovoj tami romana oči žena, zaređenica i iskušena, monahinja-trovačica i bludnica, imperatorica i carica, galerija majstorski izvajanih sporednih i važnih likova i karaktera što ih je pisac vaskrsnuo iz prašine istorije, iz „mrtvog mora“ i dao im umjetnički život, „trajnu prisutnost na našem imanju“, kako je Tolstoj u dnevnicima nazivao roman u kojemu „istorija više ne služi za motivaciju radnje, više ne pokreće junake, već ima samostalno značenje“.

Nikad se nijesam osjetio tako Crnogorcem ... kao dok sam se nosio s ovom lavinom zvanom „*Skotna vučica*“ koja se sručila na mene. Otkuda sada taj osjećaj pripadnosti tome svijetu? Pa otuda što je na mene nasrnulo sve ono od čega se bježi iz te zemlje, od čega se umire za nju, sve ono zbog čega joj se vraćaš, zbog čega je u nekim satima mrziš, sve ono što te u njoj može snaći, zlo i dobro, visokoumne misli i plitkoća duha, podlost i odanost, moralno i profano – hoću reći da je „*Skotna vučica*“ sve to sublimirala do tačke usijanosti i zarila svoje kandže u rane prošlosti ...



... „*Skotna vučica*“ pisana je drukčije od prethodnih Brkovićevih romana, postavljena kao građevina, ali ovaj put strogo u funkciji „unutrašnje arhitekture“, pisana crnogorskim jezikom koji se snažno nameće kao specifičan jezik štokavskog sistema, bogat jezik ne samo leksičkom rudom, premda je oduvijek romansijer njegovao taj jezik i istraživao ga, a sada mi se čini da ga je uzdigao na jedan viši stupanj, da je zapravo ovim romanom sam izveo svojevrstnu standardizaciju, doveo ga do one tačke „kada jezik zvuči kao muzika“. Odavno nijesam doživio takvu poeziju jezika, a „*Skotna vučica*“ priuštila nam je taj užitak u crnogorskom jeziku koji zvuči kao misaoni i emotivni sloj romana, gotovo kao njegova zasebna vrijednost, ali nepogrešivo utkan u strukturu romana, u njegovo „višeglasje“ ... jer uspijeva naraciju učiniti tako privlačnom da se roman istodobno „sluša i čita“, odlaže i ponovno uzima u ruke, jer je sve do te mjere zavodljivo, pa hitate da što više saznate i usporavate da što duže traje ta čarolija čitanja i da glazba ostane vaše trajno sjećanje na to putovanje „unutrašnjom stranom“ crnogorske istorije u kojoj odzvanjaju monolozi vladara, dijalozi sa istorijskim ličnostima, državnici, kneževima, vojnim zapovjednicima, maršalima, s caricama na evropskim dvorovima, jer su Crnogorci vazda imali tačan osjećaj da su mali, i pretjeran da su važni.

Jevrem Brković tražio je način kako da stigne do nas ono što je zapravo naše, ali je vjekovima razgrađivano. Ispitivao je kako možemo naći svoje mjesto u istoriji, što nas povezuje s različitim kulturama, kamo su to putovali naši vladari, pa se ovaj roman pokatkad doima kao najdublja rasprava o Crnoj Gori, o životu u njoj ili izvan nje, o vječitoj temi crnogorskog dvovlašća, potkazivanja i spletkarenja, gubljenja orijentacije u šumama istorije, pa ako hoćete i o specifičnoj crnogorskoj samodestrukciji. Jer dok su drugi narodi strahovali da će nestati, Crnogorci su radili na svom nestanku. Stalno živjeti između nastajanja i nestajanja vlastite države i vlastite povjesti, značilo je gubiti dah i samosvijest i sve više tonuti u malodušje i razočaranja koja pogoduju lakoći odricanja od onoga što filozofi nazivaju *bitkom*, te lakoći zametanja vlastitih tragova i korijena, što je izravno vodilo u nevolje s identitetom.“

Stjepan Čuić: PISAC ČUDESNOG SPEKTRA IDEJA

„Jevrem Brković je znameniti pjesnik, kompletan pisac čudesnog spektra ideja i sposobnosti da svoje ideje artikulira na književan i socijalno utemeljen način. On je utoliko veći pjesnik što je „manji“ jezik na kojemu se izražava; naime, jezik kojim Jevrem piše desetljećima je bio prešućivan u službenome smislu. Jevremovo inzistiranje na tom jeziku bilo je prekršaj ...

Antun Šoljan je osamdesetih godina prošlog stoljeća napisao: «*Narod koji dopušta da budu proganjani njegovi pjesnici, nema budućnosti.*». Jevrem nije prihvatio tu tezu olako – držao se one: «*Crna Gora će postojati dok teče i jedan Crnogorac!*». U njegovu slučaju to je značilo jezik kojim Crnogorci govore, komuniciraju međusobno i s ostalim svijetom, na kojemu pišu i čitaju, na kojemu misle, kojemu podučavaju svoju djecu, na kojemu pamte, što je za pjesnika najvažnije.“



Miodrag Radović: UOBLIČITELJ DRAME HISTORIJE

„... a u djelu koje je pred nama (Jevrem Brković) rekonstruirao zatamljeno, sa takvom snagom izraza i bogatstvom situacija i samim začudnim momentom koji djelu daje onu najfiniju umjetničku patinu, neophodnu za stvaranje istinskog literarnog štiva. Ne samo zarad rekonstrukcije historije, koja je jedna slika svijeta, već zarad umjetničkog djela koje je jedna nova realnost, spisatelj Brković je doista jednu zamršenu povijest oporavio u svrhu književnoga djela ...“

Dakle, pred nama nije roman koji će nam tumačiti historiju ili historijske fakte. Ne, pred nama je jedna nova realnost koja gradi historiju i inkorporira je u sopstveni sustav koji se gradi na fikciji; pred nama je zaista jedan od dragulja suvremene crnogorske literature!



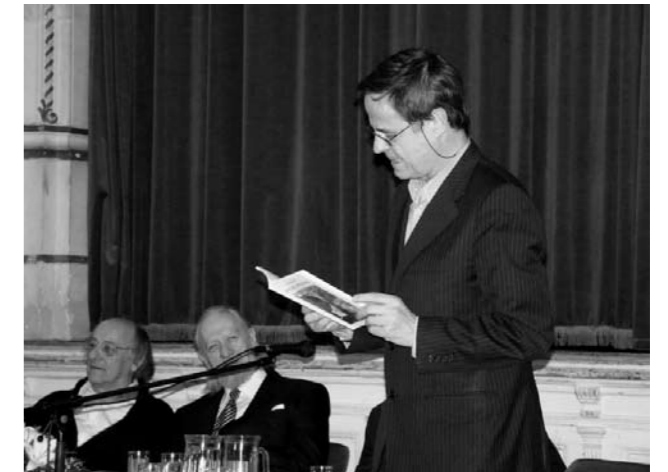
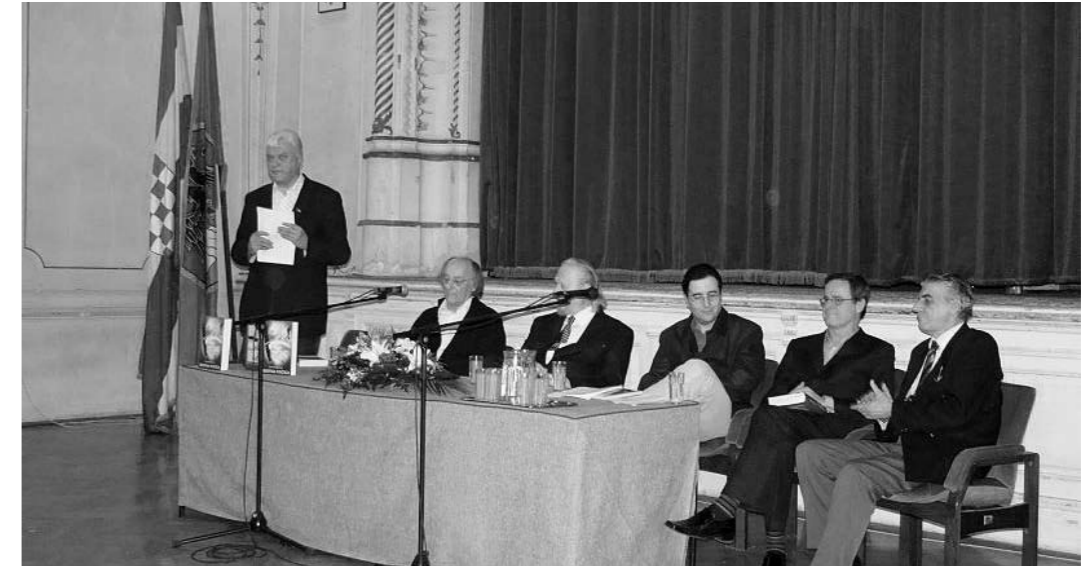
Ovo djelo je doista složenog karaktera, koloritno, sa velikim brojem strogo kontroliranih likova i ovom se djelu nema što niti dodati niti oduzeti. Ono funkcioniše i kao višeslojna konstrukcija, ali i kao dinamična društvena historija. Roman je, kako veli Tin Ujević, baštinik epa, dodatak pripovjesti, crtice, skaske, gatke, romanse, balade, pitalice, pjesme u prozi, svake vrste lirske ispovjesti i lirskog stvaranja, ali je naravno baštinik i filozofije, etnologije, manifesta običaja, ali i drame historije, kao što je to u ovom romanu slučaj, gdje jedna prava ili pogrešna riječ odlučuje o životu ili smrti, gdje su riječi ubojito sredstvo, koje kao sablja sijeku duboko ...“

Isprepletenost historije, dokumenata, legendi, ali i magije riječi i začudnih obrta nikada umjerenih Crnogoraca doista je pronašla pravog uobličitelja u Jevremu Brkoviću, dosljednom *antibarbarusu*, koji je svaku duhovnu i idejnu pustoš u sopstvenom narodu znao nazvati pravim imenom.“

Željko Ivanović: JEDAN OD NAJVEĆIH CRNOGORSKIH ROMANA

„Mi smo bili ponosni i srećni da možemo da štampamo jedno ovakvo djelo, jedan ovakav rukopis, koji je već u prvim reagovanjima i u prvim kritikama koje su se pojavile u crnogorskoj štampi pobrao sve pohvale i ocijenjen je kao jedan od najvećih crnogorskih romana dvadesetog vijeka.“

* * *



Predstavljanje knjige crnogorskog književnika Jevrema Brkovića „**SKOTNA VUČICA**“ održano je i 25. veljače u Rijeci u organizaciji Vijeća crnogorske nacionalne manjine za Grad Rijeku, Vijeća crnogorske nacionalne manjine Primorsko-goranske županije i Nacionalne zajednice Crnogoraca u Rijeci.

O knjizi su govorili književnik Mirko Kovač i književni kritičar Miodrag Radović, a odlomke iz „*Skotne vučice*“ čitao je direktor drame Hrvatskog narodnog kazališta „*Ivana pl. Zajca*“ glumac Žarko Radić. Autor Jevrem Brković obratio se publici emotivnim tonom, prisjećajući se prijatelja koji su ga zadužili iskrenošću, hrabrošću i odanošću. Nadahnuta izlaganja učesnika večeri toplim je mediteranskim akordima popratila poznata riječka klapa „*Fortunal*“ u ugodnom ambijentu dvorane Filodrammatica.

(Izvor: <http://www.montenegro.hr/>, 26.02.2009.)

ZAŠTITNIK GRADA KOTORA

Obilježavanje 1200-te godišnjice prijenosa relikvija Sv. Tripuna u Kotor

U Pomorskom muzeju Crne Gore u Kotoru, sinoć je otvoreno obnovljeno odjeljenje Bokeljske mornarice, uz izložbu pod nazivom „*Bokeljska mornarica na fotografijama iz 1860 do 1960*“ Pristutne je pozdravila Mileva Vujošević, direktorica Pomorskog muzeja, govoreći o značaju ovog datuma i najstarije organizacije mornara u svijetu.

Branislav Mićunović, crnogorski ministar kulture, sporta i medija je kazao da 12 vjekova Sveti Tripun bdije nad Kotorom, koji je pouzdani čuvar vrijednosti širom svijeta znamenitog sveca. Stoga je ovo podsticaj da se sa posebnom pažnjom odnosimo prema Katedrali, Kotoru i multietničkoj, multivjerskoj i multikulturnoj tradiciji koju baštini Crna Gora. Mićunović je kazao i da je posebno zadovoljstvo biti danas u Kotoru, kada obilježavamo veliku i značajnu obljetnicu prijenosa relikvija Svetog Tripuna iz Carigrada. Izuzetno je važan i za Kotor, ali i Crnu Goru apostolski dekret o uzdizanju katedrale Svetog Tripuna na počasni naziv papinske bazilike. Posebne zasluge za to pripadaju Bokeljskoj mornarici, kazao je Mićunović.

Govoreći o izložbi starih fotografija, gradonačelnica Kotora Marija Čatović je kazala da one pored svog historijsko-kulturnog značaja, nose u sebi i dublju konotaciju o životu, običajima i odnosima u jednoj gradskoj sredini koja je svojim načinom života i ponašanjem bila nesumnjivo dio razvijenih, evropskih urbanih kretanja i gajila mediteransko, civilizacijsko i kulturno nasljeđe.

Tematska izložba jeste ustvari mozaik iz života i zbivanja Bokeljske mornarice za vrijeme od 100 godina kada su fotografija i njeni protagonisti bili poznati kotorski fotografi iz druge polovine 19. vijeka i kasniji njihovi nasljednici. Tu su fotografi kotorski Anton Jelaska, Karl Veber, Franc Loforest i njihovi nasljednici koji su doprinijeli svojim pionirskim radovima da danas možemo pogledati inserte iz života i djelovanja naše najstarije pomorske bratovštine.

Slavko Mandić

(Dnevni list POBJEDA, „Kultura“, 15.01.2009.)

TU IM JE I MJESTO !

Prijatna vijest i još jedno priznanje stvaraocima Darku Drljeviću i Luki Lagatoru, a samim tim i Crnoj Gori stiglo je ovih dana iz Bakua, iz Azerbejdžana.

Firma AZERBAIJAN CARTOON UNION iz Bakua štampala je knjigu „*Svjetska karikatura*“, autora Bajrama Gadžizade u kojoj su predstavljeni najpoznatiji karikaturisti svijeta. U ovoj knjizi zasluženo su našla mjesto dvojica vrhunskih stvaralaca iz Crne Gore: Darko Drljević i Luka Lagator.

Zastupljenost dvojice naših autora u ovoj knjizi, koja je inače jedina te vrste u svijetu, normalna je posljedica njihovog dosadašnjeg rada i brojnih uspjeha i nagrada koje su osvojili na međunarodnim takmičenjima.

U knjizi su turistički predstavljene zemlje iz kojih potiču karikaturisti koji su zastupljeni u ovom izdanju. Na ovaj način se po ko zna koji put potvrdila činjenica da su umjetnici i umjetnost najbolji ambasadori i promoteri svoje zemlje.

Uzimajući u obzir da je knjiga jedina te vrste u svijetu, nesumnjivo je da će biti izuzetno tražena. Samim tim veliki broj korisnika ove knjige biće upoznat sa turističkim mogućnostima Crne Gore, zahvaljujući dvojici naših karikaturista.

(<http://www.montenegrina.net/>, 09.02.2009.)

TRAGANJE ZA KULTURNIM BLAGOM

Nedavno je u Zagrebu, u izdanju Nacionalne zajednice Crnogoraca Hrvatske i Matice crnogorske, izašla iz štampe zanimljiva i nadasve korisna knjiga, koja nosi naslov „*Otuđivanje kulturnih dragocjenosti iz Crne Gore*“, autora Stanka Roganovića, arheologa sa Cetinja, dugogodišnjeg profesora latinskog jezika u Cetinjskoj gimnaziji i dugogodišnjeg stručnog saradnika Republičkog zavoda za zaštitu spomenika kulture. Knjiga ima 245 strana teksta sa uporednim prevodom na engleski jezik i osam tabli fotografija.

Očito je da je autorovo bavljenje zaštitom spomeničke baštine Crne Gore, posebno zaštitom arheoloških spomenika, imalo presudan značaj za nastanak pomenute knjige. Učestvujući kao arheolog u iskopavanjima jednog broja arheoloških lokaliteta, posebno onih na kojima su istraživanja započela mnogo ranije, često ishitrena i često nedovoljno stručno vođena, autor je imao prilike da se upozna ne samo sa njihovim trenutnim stanjem, već i sa svim negativnim posljedicama koja su ova istraživanja ostavila na crnogorsku kulturnu baštinu, među kojima se ističu ona koja se odnose na otuđenje pronađenih arheoloških eksponata. Proširivši svoja interesovanja i na druge vrste otuđene pokretne spomeničke baštine, posebno na kulturno-umjetničke i etnografske, konsultujući dostupnu stručnu literaturu, arhivske izvore, staru i aktuelnu štampu i najčešće oskudnu dokumentaciju, autor je rezultate svojih istraživanja pretočio u navedenu knjigu sa željom da ona bude ne samo izvorište saznanja o dijelu otuđene kulturne baštine Crne Gore, već i podsticaj za dalja istraživanja ove, još uvijek nedovoljno rasvijetljene, materije.

Knjiga, o kojoj je riječ, sastoji se od kratkog predgovora, uvoda, dva poglavlja koja se odnose na otuđivanje arheoloških i kulturno-umjetničkih i etnografskih predmeta i dužeg rezimea.

U nešto dužem uvodu, koji je uglavnom posvećen razvoju službe zaštite kulturne baštine, autor na početku saopštava da briga o očuvanju određenih kulturnih vrijednosti datira još iz antičkih vremena, kada je najčešće poštovana kao običajno pravo, da bi sa razvojem modernog društva ta briga bila povjerena specijalnim ustanovama, čija je djelatnost ustrojena posebnim propisima i zakonskim aktima. Kao kuriozitet, autor navodi da je jedan takav propis, koji spada među najranije te vrste, donijet u Švedskoj daleke 1662. godine, kojim je bilo zabranjeno uništavati ili kvariti ostatke iz prošlih vremena. Uviđajući značaj koji spomenička baština ima za ukupni razvoj društva, njenom organizovanom očuvanju pridružile su se i druge moderne države donoseći svoje pravne propise. Osvrćući se na Crnu Goru, autor saopštava da se svijest o potrebi očuvanja pojedinih predmeta iz prošlosti, posebno onih sakralnog karaktera, kod Crnogoraca javila veoma rano i da ona datira još od vremena stvaranja Crnogorske države, odnosno već od XV vijeka. Sa razvojem moderne države potreba da se od propadanja sačuvaju svjedočanstva o minulim vremenima postajala je sve značajnijom, dobijajući sve organizovaniji karakter, tako da se kulturne dragocjenosti počinju čuvati u specijalnim ustanovama, dok sama zaštita spomeničke baštine, koja se u početku oslanjala na pojedine pravne propise koji su samo usput dodirivali ovu materiju, vremenom postaje sve snažnija i složenija, a propisi sve određeniji, da bi na kraju postali i specijalni i savremeni i da bi na njima počivao i današnji sistem zaštite.

Prvom poglavlju, koje se odnosi na otuđivanje arheoloških predmeta, autor je u knjizi posvetio posebnu pažnju, budući da je, kako je već rečeno i sam arheolog, pa mu je otuda ova materija bliža. Ne bez čvrstog razloga, autor zaključuje da je dio arheološkog materijala koji potiče sa brojnih lokaliteta Crne Gore, svojom raznolikošću i svojim bogatstvom odavno privukao pažnju određenog „soja“ ljudi,

bilo domaćih ili stranih, koji zarad svoje koristi nisu prezali od krađa i drugih malverzacija, odnoseći dio arheološkog blaga daleko od granica Crne Gore. Pri tome, često nisu ostajali pošteđeni ni sami arheološki lokaliteti, koji su i razarani i raskopavani, a sve u potrazi za arheološkim eksponatima. Autor naglašava da se danas u vlasništvu brojnih privatnih kolekcionara u različitim krajevima svijeta, kao i u muzejskim zbirkama pojedinih zemalja, nalaze značajna kulturna dobra koja su različitim načinima otuđena iz Crne Gore. I privatne kolekcije i vitrine pojedinih muzejskih zbirki u tim zemljama danas krasi primjerci kamenog oruđa i oružja koji potiču sa praistorijskih lokaliteta Crne Gore, kao i rijetki primjerci helenističkih vaza, terakota, bronzanog oružja, različiti oblici nakita, najčešće onih načinjenih od plemenitih metala i sa ukrasima od poludragog kamenja, zatim odabrani primjerci rimske keramike, rimskog stakla, oružja, nakita i antičkog novca. Autor navodi da jedan dio ovog arheološkog blaga potiče i sa nezaštićenih podvodnih arheoloških lokaliteta, koji su posebno izloženi različitim vrstama uzurpacija, gdje su amfore zbog svojih čudnih oblika, veličine, natpisa i posebno mjesta nalaza, odavno postale predmet posebnog interesovanja i pljačkaša i ilegalnih trgovaca starinama. Amfore nasilno otrgnute sa crnogorskih podvodnih lokaliteta često služe kao ukras u nečijem enterijeru ili predstavljaju dio ljubomorno čuvane privatne kolekcije antikviteta, zbog čega na ilegalnim tržištima dostižu visoku cijenu, a njihova nalazišta bivaju izložena drastičnim devastacijama i pljačkama.

Kao posebno drastične primjere devastacija i otuđenja arheoloških predmeta autor je izdvojio helenističko-rimsku nekropolu antičke Budve i rimsku Dokleju, mada pri tom nije izostavio ni uništavanja i krađe eksponata sa podvodnih lokaliteta, namjerna razaranja nadgrobni humki, tzv. tumula u potrazi za arheološkim nalazima, kao ni brojna otuđivanja različitih vrsta antičkog novca.

Umjesto da slučajno otkriće helenističko-rimske nekropole Budve 1938. godine bude podsticaj za razvoj arheološke nauke Crne Gore, ono je postalo poprište njenog razaranja praćeno nasilnim otvaranjem i uništavanjem antičkih grobnica, krađom grobnih priloga, njihovom nelegalnom prodajom i otuđenjem, što je autor s pravom nazvao savremenim vandalizmom. Autor nadalje ističe da su se tada posebno na udaru našli luksuzni predmeti od keramike i nakit načinjen od plemenitih metala – zlata i srebra, od kojih se dio našao u rukama trgovaca i kolekcionara, dok je dio završio u zbirkama pojedinih muzeja van Crne Gore. U traganju za brojem i vrstama otuđenih eksponata autor je u knjizi pobrojao i opisao sve one predmete o kojima postoje određeni podaci, a njih zaista nije malo.

U daljem osvrtu na otuđivanje arheoloških predmeta, autor navodi namjerna razaranja praistorijskih nadgrobni humki, koja se nalaze razasuta na gotovo čitavoj teritoriji Crne Gore, navodeći za to i nekoliko „svježih“ primjera. Posebno, po mišljenju autora, zabrinjava stanje podvodnih arheoloških lokaliteta sa kojih se bukvalno otimaju različiti predmeti, najčešće keramički, koji uglavnom završavaju u domaćim ili češće u stranim privatnim zbirkama i muzejima. U sličnim zbirkama i muzejima nalaze se i brojni primjerci antičkog novca otuđenog sa arheoloških lokaliteta Crne Gore. Koliko se antičkog novca otuđilo sa teritorije Crne Gore nije poznato, ali je izvjesno da se radi o većoj količini. Između ostalog, autor kao ilustraciju navodi otuđivanje antičkog novca iz Risna. Od bogate risanske ostave novca otkrivene 1927. godine, koja je sadržavala 100 statera Korinta i njegovih kolonija i oko 200 tetradrahmi grada Damastiona i srodnih nalazišta, danas se zna samo za dvanaest primjeraka koji se čuvaju u numizmatičkoj zbirci Narodnog muzeja u Beogradu, dok se ostalima izgubio svaki trag. Poznato je, takođe, da se u istoj zbirci nalaze još 123 primjerka drugog novca iz Risna, koji su, po svoj prilici, ondje dospjeli otkupom od pojedinaca.

Sljedeće poglavlje, koje se odnosi na otuđivanje kulturno-umjetničkih i etnografskih predmeta, obiluje zanimljivim dokumentima na osnovu kojih je moguće, do izvjesne mjere, rasvijetliti ne samo vrijeme u kome su se otuđivanja događala, već i uslove koji su pogodovali otuđivanjima, ali i načine i puteve kojima su pojedina dobra u određenim periodima prelazila granice Crne Gore.

Od muzejskih eksponata koji su otuđeni iz Crne Gore, dobar dio se odnosi na trofejno oružje. Autor naglašava su ratni trofeji prvobitno čuvani u Cetinjskom manastiru i da se njihov broj vremenom povećavao, naročito od kraja XVIII vijeka, da bi u vrijeme Njegoša nastala izuzetno vrijedna i bogata zbirka, koju je naslijedio knjaz Danilo, a kasnije i knjaz, odnosno kralj Nikola. Posebno je zanimljiv podatak, koji autor ističe, da je prestolonasljednik Danilo, najstariji sin kralja Nikole, najznačajnije primjerke ovog oružja prisvojio i osnovao svoju oružnicu, koju je dopunio primjercima oružja i ratnim priborom iz balkanskih ratova. Ovu dragocjenu zbirku, koja se sastojala od 81 primjerka različitog oružja, prestolonasljednik Danilo je 1939. godine prodao Vojnom muzeju u Beogradu. Danas je od ove velike zbirke ostalo sačuvano samo devet primjeraka oružja, koji su i dalje u vlasništvu Vojnog muzeja u Beogradu.

Takođe je zanimljiv podatak, koji autor iznosi, da se neposredno poslije odlaska austrougarskih trupa iz Crne Gore, veliki dio dragocjenosti iz Dvora kralja Nikole na Cetinju našao u opasnosti. Izvršni odbor, koji je imenovala Podgorička skupština 1918. godine, donio je odluku da se popiše cjelokupna pokretna i nepokretna imovina kralja Nikole i njegovih nasljednika s ciljem da se imovina rasproda i na taj način dođe do neophodnih finansijskih sredstava. Novoimenovani upravnik državnih dobara dobio je široka ovlaštenja da može punopravno rukovati svim ovim dobrima, dok je cirkularno pismo Izvršnog odbora upućeno svim vlastima u Crnoj Gori nalagalo da se u svemu bude na usluzi upravniku državnih dobara.

Posebno je pažnje vrijedan podatak koji se odnosi na otuđenje većeg broja predmeta iz Dvora sa Cetinja. Autor navodi da je veliki broj predmeta, među kojima je bilo i onih od izuzetnih umjetničkih vrijednosti, spakovan u trideset šest kofera i poslat knezu Pavlu u Beograd, da bi ih ovaj darovao kraljici Jeleni, kćerki kralja Nikole.

Sa otuđivanjem kulturnih dobara iz Crne Gore nastavljeno je i za vrijeme okupacije u čemu su prednjačile italijanske okupacione vlasti koje su, kako autor prema raspoloživim dokumentima navodi, odnijele dio vrijednih eksponata, posebno iz Muzeja na Cetinju. Kao primjer takvog ponašanja, autor navodi naređenje tadašnjeg guvernera Crne Gore, armijskog generala Pircija Birolija, da se iz Dvora sa Cetinja odnese u Rim mermerna glava pronađena na Duklji 1897. godine. Istovremeno je iz Biblioteke muzeja odnijet i veći broj knjiga, kao i dio mobilijara koji je pripadao kraljevskoj porodici.

Ni period oslobođenja nije donio spokoj pojedinim vrstama kulturnih dobara u Crnoj Gori, posebno ne onima koje su pripadale crkvama. U godinama obnove, ubrzanom izgradnjom novih objekata često je dolazilo do težih oštećenja arheoloških lokaliteta, što su pojedini „ljubitelji“ starina koristili da na lak način dođu u posjed vrijednih arheoloških predmeta, koje su tajnim kanalima prebacivali preko granica Crne Gore. Kao žrtva izražene odioznosti prema svemu onome što je pripadalo bivšim režimima, ponovo se na udaru našao Državni muzej na Cetinju. Autor navodi da su pojedini vrijedni eksponati iz muzeja uzimani „na revers“ da je dobar dio njih na očigled kustosa odnošen iz Muzeja, da je jedan dio, istina, kasnije vraćen, ali i da je određen broj i dalje ostao u vlasništvu nepoznatih korisnika.

Ponekad je, kako autor saopštava, i crnogorska specifičnost da u gostoprimstvu nema premca, pogodovala otuđivanju muzejskih eksponata, jer se često događalo da su se pojedinim visokim funkcionerima ili stranim delegacijama poklanjali različiti muzejski eksponati, najčešće primjerci oružja, ali i narodne nošnje, što je predstavljalo svojevrsni presedan u okviru muzejske prakse.

U ovom kratkom prikazu knjige u kojoj se po prvi put pokušava na cjelovit i što je posebno značajno dokumentovan način saopštiti sve ono što je vezano za otuđivanje kulturnih dobara iz Crne Gore, naveden je samo manji dio onoga što je u svojim istraživanjima uspio da prikupi i saopšti njen autor, Stanko Roganović. Istina, i pored ozbiljnih istraživanja i prikupljene relevantne građe,

autoru, kako on to sam ističe, nije pošlo za rukom da sve dileme razriješi. Ostalo je još mnogo toga nepoznatog, počev od samog broja otuđenih spomenika pa do mjesta gdje se trenutno nalaze. No, bez obzira na nedostatke, ostaje činjenica da će čitalac u knjizi naći sijaset zanimljivih dokumenata koji posredno ili neposredno govore o otuđivanju pojedinih kulturnih dobara, a naći će i spiskove jednog broja predmeta za koje se izvjesno zna da su otuđena i za kojima treba i dalje tragati. I sam naslov knjige koji glasi „*Otuđivanje kulturnih dragocjenosti iz Crne Gore*“, a ne „*Otuđenje*“ upućuje na to da je riječ o procesu koji još uvijek traje, procesu koji je započeo istovremeno sa čovjekovom željom da se otimanjem i pljačkanjem domogne tuđih dragocjenosti koje bi ga učinile i značajnijim i bogatijim, kao i o procesu koji zbog toga treba na svaki način suzbijati. Razotkrivanje onoga što se u proteklim vremenima odnosilo na otuđivanje kulturnih dobara, treba da posluži i kao opomena i kao snažan motiv za organizovanu borbu protiv ove pošasti.

Na potrebu dalje potrage za otuđenim kulturnim dobrima, na simboličan način upućuje i ilustracija na korici knjige, koju je za ovu priliku izradio Dimitrije Popović. Na ilustraciji je iza brdovitog pejzaža koji predstavlja Crnu Goru, prikazan Sveti Gral, putir, simbol večnog traganja za uzvišenim vrijednostima, koja u ovom trenutku predstavljaju otuđene kulturne dragocjenosti Crne Gore.

Odnosno sve ono što se moglo odnijeti

Autor kao drugi drastičan primjer uništavanja i otuđivanja kulturnih dobara navodi Duklju, odnosno antički grad Dokleju, za koji kaže da je i nemilosrdno i haotično i istraživano i uništavano. Duklju, po riječima autora, nijesu štedjeli ni strani ni domaći posjetioči, ni komšije, ni razni znatiželjnici. Sa nje je u jednom vremenu odnošeno sve ono što se moglo odnijeti, od sitnih arheoloških nalaza, nadgrobnih natpisa i reljefa do kamenih grobnica i sarkofaga. Autor zaključuje da su često pojedini pokretni nalazi sa Duklje bili predmet trgovine, pa navodi da su u tom smislu, u početnim fazama istraživanja, postojale i određene nagodbe između tadašnjih vlasti i stranih arheologa da otkopane predmete dijele napola.

Među otuđenim arheološkim predmetima sa Duklje, autor je posebno istakao staklenu, tzv. Podgoričku čašu, ukrašenu ugraviranim predstavama starozavetnih i novozavetnih kompozicija, koja je slučajno nađena 1873. godine i koju je nakon njenog putovanja od Duklje, preko Skadra do Sarajeva, konačno otkupio poznati kolekcionar Vasiljevski, da bi danas krasila vitrinu sanktpetersburškog Ermitaža. Moguće je da su na sličan način otuđeni i drugi brojni predmeti sa Duklje, kojima se ne zna ni broj, ni vrste i da su putevi njihovog otuđenja bili isti ili slični. Zanimljivo je da su krađu i prodaju arheoloških predmeta često obavljali i domaći ljudi. Izvjesno je da je ova praksa, kako autor zaključuje, znatno osiromašila našu kulturnu baštinu i da se danas brojne arheološke dragocjenosti nalaze ili u vlasništvu privatnih kolekcionara ili u vitrinama raznih evropskih muzeja.

Droga, duvan pa kulturna dobra

Autor primjećuje da bez obzira na postignuti nivo organizovane zaštite, i to ne samo kod nas nego i u svijetu, u njemu su i dalje prisutni brojni problemi koji opterećuju ukupni sistem zaštite spomeničke baštine. Među njima, kao posebno aktuelan, autor ističe problem koji se odnosi na otuđivanja raznih vrsta spomenika kulture, često praćena krađama i drugim nelegalnim radnjama, na prvom mjestu krijumčarenjem. Autor naglašava da je nelegalna trgovina kulturnim dobrima postala značajan izvor zarada koje se po visini ostvarenih prihoda rangiraju odmah iza zarada ostvarenih od prodaje droga i duvana, kao i da ovaj vandalizam nalazi svoje pobornike u skoro svim krajevima svijeta, te da on danas predstavlja globalni civilizacijsko-kulturološki problem.

dr Čedomir Marković

(Dnevni list POBJEDA, „*Kultura i društvo*“, 17.01.2009.)

PREVALITANA I KRALJEVSTVO SLOVENA

Knjiga Vojislava D. Nikčevića „*Prevalitana i kraljevstvo Slovena*“, izdanje DANU i „Pobjede“, predstavljena je večeras u konferencijskoj sali hotela „*Podgorica*“. Ovo kapitalno istoriografsko djelo, prvo u ediciji „*Crna Gora od iskona*“, predstavili su akademik Božidar Nikolić, predsjednik DANU, mr Dragoljub Šarović, izvršni direktor „Pobjede“ a.d., akademik Branislav Kovačević i akademik dr Božidar Šekularac. Okupljenima se obratio i autor Vojislav D. Nikčević.

Ova studija prvi put predstavlja naučnoj i široj javnosti antičku i srednjovjekovnu građu, hronike i dokumenta u najvećem dijelu nepoznate balkanskom naučnom prostoru, koji svjedoče o tromilenijumskom prisustvu Slovena, Skita i Sarmata, na Balkanu, rekao je Božidar Nikolić.

Vrijeme u kome smo drugima prepuštali da nam oblikuju prošlost i kreiraju budućnost i u kome smo izbjegavali da saznajemo o sebi, od iskona do danas, prolazi. U novom vremenu se suočavamo sa pitanjima ispravljanja iskrivljenog, uređivanja neuređenog i rađenja stvari na pravi način prvi put. I ova knjiga pokazuje da u Crnoj Gori postoji sve više ljudi koji žele da isprave ogroman broj situacija, koje prosto traže da budu ispravljene, istakao je mr Dragoljub Šarović.

Ova knjige je pokušala, nadam se dijelom i uspješno, da se osloni na istoriografsku građu koja je na Balkanu zanemarena, prije svega na antiku i rano srednjovjekovlje, na ogroman korpus grčkih geografa i veliko djelo grčkih istoriografa, podsjetio je Vojislav D. Nikčević.

V. S.

(Dnevni list POBJEDA, „*Kultura*“, 04.02.2009.)

O CRKVI SJAJNOJ I NESTALOJ

Ko god je pročitao član 40 Ustava za Knjaževinu Crnu Goru u kome se kaže da je Crnogorska crkva autokefalna, ne može imati dilemu o njenom položaju. No, ima ljudi kojima je istina neprihvatljiva. To je prepoznatljiv problem u Crnoj Gori, gdje se visoko cijene tvrdoglavost i dosljedna glupost. Da ne budemo pristrasni moramo konstatovati da ima i onih koji, na primjer, kažu da kod Njegoša nema ništa srpsko. U pitanju je ista vrsta gluposti, ali takva je naša porota. Kad imate takvu porotu onda je svako pisanje gotovo uzaludan posao.

Pred takvom porotom se nalazi i nedavno objavljena knjiga „*Crnogorska crkva 1852-1918*“ dr Živka M. Andrijaševića. Društvo je postavilo pitanje o autokefalnosti i prošlosti te crkve, stavilo ga pred sud nauke i Andrijašević se javio da odgovori na to pitanje. Nastupio je kao advokat naučne istine i potrudio se da taj posao profesionalno obavi. Za drugim stolom su sjedili advokati tendencioznih radova o ovom problemu, na koje porota uvijek gleda sa simpatijama. Andrijašević se osvrnuo na sve radove o Crnogorskoj crkvi, dajući o njima iscrpne informacije, s naglaskom na njihovu izvornu i činjeničnu osnovanost. Najveća zamjerka istraživačima, posebno onima koji su se datim problemom bavili u posljednjih 20 godina, je ta što nijesu istraživali arhivsku građu, a naročito za period 1852-1918. To je uslovalo njihove pogrešne, a često i ideološki tendenciozne tvrdnje o Crnogorskoj crkvi. Andrijašević je na tom planu napravio najveći iskorak. Istražio je i u knjizi objavio prvorazrednu građu iz Državnog arhiva, ali taj posao nije mogao obaviti do kraja, jer Mitropolija crnogorsko-primorska i mitropolit Amfilohije nijesu udovoljili autorovoj molbi da istraži i njihov arhiv. To je bilo podmetanje noge kako se ne bi saznala istina.

Svako ko pročita knjigu steći će utisak da je riječ o temeljnom i nepristrasnom radu, koji konkretizuje sliku o pravoslavnoj crkvi u Crnoj Gori, od osnivanja 1220. i njene transformacije od episkopije i mitropolije u Srpskoj pravoslavnoj crkvi i Pečkoj patrijaršiji, do autokefalne Crnogorske crkve i njenog ukidanja 1918. Ako se ta autokefalnost mnogima, neopravdano, činila kao nedorečena u periodu kada su crnogorski mitropoliti bili i svjetovni vladari, onda istorija Crnogorske crkve od 1852. godine, odnosno od razdvajanja duhovne i svjetovne vlasti u Crnoj Gori, svjedoči o njenoj nedvojbenoj autokefalnosti i podređenosti državi, odnosno vladaru. To su u nekoliko slučajeva potvrdili i predstavnici Ruske, Carigradske i Srpske crkve, o čemu Andrijašević iznosi brojne dokaze. Andrijašević uočava da je od perioda knjaza Danila crnogorski vladar bio faktički upravitelj Crnogorske crkve, a njen mitropolit samo izvršilac vladarevih naredbi. Tako knjaz Danilo sve do 1858. godine nije imenovao crnogorskog mitropolita, odlažući taj čin kako na mitropolitsko mjesto ne bi došao neko od pripadnika njegove opozicije, ali ni od pristalica susjednih zemalja. Tek kada je knjaz sredio unutrašnje prilike u zemlji i završio sa grahovačkom epopejom, na mitropolitski položaj je doveo Nikanora Ivanovića, izvanjca, koji je bio knjaževa marioneta. To pravilo su slijedili vojvoda Mirko i knjaz Nikola, koji su na mitropolitski položaj dovodili izvanjce (Ilarion Roganović, Visarion Ljubiša i Mitrofan Ban), na koje niko nije mogao uticati osim vladara i koji su u svemu zavisili od vladara, a jedna od dužnosti Crnogorske crkve bila je da pomaže vladarski kult u Crnoj Gori. Otkrivajući ovu istinu Andrijašević na upečatljiv način dokazuje da su izbor mitropolita i upravljanje Crnogorskom crkvom bili samo crnogorska stvar. I, što je važno, to nije bio slučaj samo u Crnoj Gori, već u svim pravoslavnim zemljama, a treba dodati da ta pravilo potiče od Vizantije. Od 1852. godine crnogorska država je uložila velike napore da sredi prilike u Crnogorskoj crkvi. Osnivaju se eparhije i parohije, školuju sveštenici, obezbjeđuju prihodi za mirsko i duhovno sveštenstvo, pokreće stručni časopis Prosvjeta, propisuju pravila ponašanja, a na kraju donose i najviši zakonski akti, Ustav Svetog sinoda (1903) i Ustav pravoslavnih konzistorija (1904), koji su utvrdili vlast države i vladara nad crkvom. Tako nijedna odluka Svetog sinoda nije bila važeća dok je ne potvrdi vladar. Od 1900. godine pravoslavni sveštenici su primali platu iz državnog budžeta, i kako zaključuje Andrijašević, oni su bili državni činovnici, a država je crkvom upravljala kao sa bilo kojom drugom državnom institucijom. Država se jedino nije miješala u crkvenu dogmu, ali to nije bio problem ni tada kao ni danas. Pitanje crkve u Crnoj Gori je uvijek bilo pitanje koji će politički i državni centar sa njom komandovati. U periodu kada su Petrovići vladali Crnom Gorom, crkvom nije mogao da upravlja niko osim vlasti sa Cetinja. Što se tiče imovine crkve Andrijašević kaže: „*Crnogorska crkva nije bila nosilac imovinskih prava, već to pravo imaju parohijske crkve i manastiri ... crkvama i manastirima ograničeno je pravo raspolaganja imovinom, a država je imala mogućnost da odredi način na koji će se njome upravljati i da odluči o promjeni njenog vlasničkog statusa.*“. Andrijašević u posebnom poglavlju govori i o unutrašnjoj organizaciji i uređenju Crnogorske crkve, ali je taj dio dosta štur. U njemu se samo prepričavaju najznačajniji akti crkve, pa nema podataka o tome kako su se oni sprovodili u stvarnosti i kakav je bio vjerski život u Crnoj Gori. Ovaj nedostatak je posljedica zabranjene građe u Mitropoliji crnogorsko-primorskoj, u kojoj se vjerovatno nalaze svjedočanstva o religijskim prilikama u Crnoj Gori. Crnogorsku crkvu je ukinuo njen Sveti sinod na sjednici održanoj 16. decembra 1918. godine i donio odluku da se ona ujedini sa pravoslavnom crkvom u Kraljevini Srbiji i tako ujedinjene pristupe Srpskoj pravoslavnoj crkvi u Kraljevini SHS, a regent Aleksandar Karađorđević i vasiljenski patrijarh Melentije IV samo su uvažili tu odluku. Pošto se uviđa terminološka sličnost sa odlukama Podgoričke skupštine, onda je povlačenje paralela između dvije odluke neizbježno.

Andrijašević s pravom tvrdi da je odluka Svetog sinoda bila nelegalna jer sinod prema svome Ustavu nije imao pravo na to, a čak i da je imao, tu odluku je morao potvrditi crnogorski vladar,

što je u ovom slučaju izbjegnuto. No, treba dodati da se ne može sporiti da su ukidanje autokefalne Crnogorske crkve željeli njeni čelnici i da tu odluku nijesu, kao u slučaju Podgoričke skupštine, donijeli samozvanci, druga crkva i država. Ali, to ne mijenja nelegalnost te odluke.

Ne postoji sličnost između Crnogorske crkve i današnje Mitropolije crnogorsko-primorske i Crnogorske pravoslavne crkve. Crnogorska crkva je bila državna i bila je dio državnog aparata, imala je specifično uređenje, njen mitropolit je bio poslanik u crnogorskoj skupštini, pa čak je i crnogorski pop bio nešto drugo u odnosu na današnje sveštenike. Mitropoliju crnogorsko-primorsku je uspostavila Srpska crkva, a Crnogorska pravoslavna crkva baštini samo sjećanje na autokefalnost Crnogorske crkve. Jedina veza je pitanje kome pripada imovina nekadašnje Crnogorske crkve. Dr Živko M. Andrijašević je odgovorio na sva važna pitanja iz prošlosti ove crkve. Javnost je dobila vrijedan iskaz, struka to treba da potvrdi, a porotnici svih boja da konačno uvažavaju moć dokaza. Ostala pitanja treba da rješavaju sekularna država i njeno sudstvo.

Dragutin Papović
(Nedjeljnik MONITOR, 06.02.2009.)

DJECA PROTIV ĐECE

Ministar prosvjete Sreten Škuletić javio je uoči Nove godine da će od naredne školske godine svi školski udžbenici biti štampani na crnogorskom jeziku. Rekao je da bi već u februaru trebalo da budu gotovi novi pravopis, rječnik i gramatika crnogorskog jezika. Kako *Monitor* saznaje, Škuletić je članove Savjeta za standardizaciju crnogorskog jezika pozvao na sastanak koji će biti održan u petak, 16. januara. Savjet je Vlada formirala u januaru prošle godine. Zadatak mu je bio da do septembra usvoji pravopis, gramatiku i rječnik crnogorskog jezika. Pored toga, trebalo je da se bavi i „pitanjima jezičke politike i planiranja“. Sredinom avgusta 2008. objavljeno je da će Savjet do početka školske godine predati pravopis crnogorskog jezika i pravopisni rječnik. Kad je školska godina počinjala, ispostavilo se da se Savjet posvađao i da saglasnost oko jezičkih pravila ne postoji. Trinaestočlani Savjet održao je trinaest sjednica – pravopis nijesmo dobili. Baš baksuzno. Šta će na sastanku kod ministra biti, naravno da se ne zna. Podjela među članovima Savjeta je, kažu, gotovo nepremostiva. Jedni su za to da, „bez velikih rezova“, bude standardizovan jezik koji je sada u upotrebi, drugi bi pravili „krupnije promjene“. Mada, možda je Vlada odlučila da Savjet postane jedinstven. Sve i da se ispuni prognoza ministra Škuletića i u februaru osvanu novi pravopis, rječnik i gramatika, drugi dio ministrovih predviđanja - nema šanse. Upućeni objašnjavaju da bi prevođenje udžbenika, njihovo lektorisanje, priprema za štampu, štampanje i distribucija, bio ogroman posao koji nikako ne bi mogao biti urađen do naredne školske godine. O tenderima da se i ne govori. Rad na izdavanju domaćih udžbenika počeo je 2004. i nedavno je završen. U međuvremenu je na ministrova pleća pao još jedan teret. Srpski nacionalni savjet ocijenio je da će od sljedeće školske godine biti potrebno razdvajanje odjeljenja i nastave „na jezičkoj osnovi“ i da „srpska djeca u Crnoj Gori ne moraju da se školuju po crnogorskim udžbenicima“. Predsjednik SNP Momčilo Vuksanović za *Monitor* je objasnio da njihova ideja nije da budu formirana posebna odjeljenja za srpsku djecu već da bi đaci odvojeno išli samo na časove maternjeg jezika i nacionalne istorije. Pozivajući se na petnaestogodišnje iskustvo prosvjetnog radnika, kaže da to ne bi bilo teško organizovati – kao kad je neko u istom odjeljenju učio ruski, a neko francuski. „*Novi Ustav nam pruža tu mogućnost i mi ćemo je iskoristiti. Ustav nam omogućava korišćenje srpskog jezika i gramatike. Ne uzurpiramao ničije, tražimo svoje ljudsko, demokratsko i ustavno pravo. Oni koji se protive tome nijesu savladali osnove demokratije*“, tvrdi Vuksanović. On kaže da su predstavnici Srpskog savjeta tražili prijem kod ministra Škuletića

i dobili odgovor da će se sa njim sresti, samo se još ne zna kad. Tražice „povratak srpskog jezika u škole i procentualnu zastupljenost nastavnika i profesora u skladu sa popisom stanovništva”. Srpski nacionalni savjet zahtijevaće da se srpski jezik uči po starom programu. Uz napomenu da njihova priča nije retrogradna, Vuksanović objašnjava da je poseban program nacionalne istorije za srpsku djecu potreban „kako Srbi u Crnoj Gori ne bi bili predstavljeni kao okupatori i zlikovci, što se sada može naći u udžbenicima“. „Mi samo želimo ono što nam po Ustavu pripada. Imamo pravo da sugerišemo rješenja koja su u skladu sa interesima srpskog naroda. Srbi su izloženi nemilosrdnom procesu asimilacije“, kaže Vuksanović. Prema njegovoj ocjeni, priča da Srpski savjet svodi Srbe na nacionalu manjinu je terminološka manipulacija i politikantstvo: „U Crnoj Gori nema većine“. Ustavom Crne Gore je, kao posebno manjinsko pravo, definisana zaštita identiteta. Pored ostalog, jemči se pravo na školovanje na svom jeziku i pismu u državnim ustanovama i da nastavni programi obuhvataju i istoriju i kulturu pripadnika manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica. Miodrag Vuković, šef poslaničkog kluba DPS-a, tvrdi da je pravo nesporno, ali da se njegova materijalizacija ne može izvući iz samog Ustava, već je to stvar organa koji sprovodi Zakon o obrazovanju. „Iz Ustava se nikako ne može izvući da se stvaraju posebna odjeljenja na nekom od jezika u službenoj upotrebi“, smatra Vuković. On objašnjava da je „u nekoj varijanti“ moguće odvojeno izučavanje srpskog i crnogorskog jezika, što se vidi i po tome da na Filozofskom fakultetu u Nikšiću postoje obje katedre. „Svi treba da izučavaju crnogorski jezik kao službeni, a jezici u službenoj upotrebi mogu se izučavati fakultativno“, kaže Vuković. Što se tiče istorije, on tumači da norma u Ustavu znači da se u okviru nastavnog programa mogu, kao posebne nastavne jedinice, izučavati bitni dijelovi iz istorije manjinskih zajednica. Portparol SNP Dobrilo Dedeić kaže za *Monitor* da u toj stranci smatraju da je veoma bitno da se pronađe modalitet po kome srpska, ili bilo koja djeca u Crnoj Gori, neće u školskom programu biti diskriminisana u odnosu na crnogorsku. „Najvažnije je da sve što crnogorska djeca budu imala u identitetskom smislu imaju i srpska. Pretpostavljam da će ova priča biti ozbiljno razmatrana od strane srpske političke elite i ukupnih političkih krugova u Crnoj Gori“. U Narodnoj stranci ocjenjuju da „upornost i način kojim vlast insistira na stvaranju nepostojećeg jezika spada u domen političke patologije“ i pitaju se da li ima „iko razuman u vlasti da se suprotstavi ovakvoj vrsti egzibicionizma nekolicine neostvarenih intelektualaca“. „S obzirom na to da se radi o identitetskom pitanju od velikog značaja mi ga ne možemo ignorisati s obzirom na posljedice koje može proizvesti. Mi ćemo se prema njemu politički odrediti na predstojećoj redovnoj stranačkoj skupštini“, kaže Slaviša Guberinić, portparol Narodne stranke. Guberinić kaže da je reakcija „pojedinih subjekata“ koji se predstavljaju kao predstavnici „pojedinih naroda“, koji traže posebna odjeljenja na svom jeziku – očekivana stvar. „To je čak neka vrsta brenda ove vlasti koji se ogleda u sljedećoj zakonitosti: količina političke ludosti koju sadrži određena šovinistička politička akcija, izaziva reakciju ekvivalentnu toj ludosti. Time vlast skreće pažnju javnosti sa nagomilanih ekonomskih, socijalnih i drugih životnih problema koji su Crnu Goru kao državu doveli na ivicu održivosti, a običan puk na izvicu izdržljivosti.“ Teorijski, možda je slučajno: rasprave o tome koliko će nam azbuka imati slova pašće taman nekako pred izbore. „Činjenica je da je riječ o veoma važnom pitanju, ali, sa druge strane, DPS nameće priče oko kojih će se opozicija podijeliti“, primjećuje Dedeić. Svaki put je funkcionisalo savršeno. Djeca i deca u cijeloj priči mogu biti tek usputna šteta. Kad porastu, a sva prilika i prije, naučiće šta su diskriminacija i asimilacija. Odvajanje, izdvajanje iz cjeline zove se – segregacija.

Kosara K. Begović
(Nedjeljnik MONITOR, 16.01.2009.)

SKUPNA IZLOŽBA U VALPOVU I BELOM MANASTIRU



Društvo Crnogoraca i prijatelja Crne Gore Osječko-baranjske županije – Osijek, u suradnji sa Ustanovom za kulturne djelatnosti „Ante Mirosljub Evetović“ Valpovo, organiziralo je skupnu izložbu tri autora. Izložba je otvorena u prostorijama Dvorca „Valpovo“, 17. studenog 2008. godine. Moderator izložbe, tajnica Ustanove gospođa Nada Kavicki, pozdravila je osamdesetak posjetitelja te predstavila učenike Glazbene škole Valpovo, koji su odsvirali nekoliko glazbenih djela. Izložbu su otvorili tajnik Društva Željko Vukić, prof. i ravnatelj Ustanove gospodin Zvonko Barišić.

Skupinu likovnih umjetnika čine članovi DCOBZ: Marko Mimović, Stanko Grubač i Aleksandar Čalović. Izložili su šezdeset likovnih uradaka (ulja, kipovi i grafike). Ispred umjetnika skup je pozdravio gospodin Marko Mimović i predstavio se riječima: „Skulpture znače sve ono što Vi mislite da je to, bez obzira što piše ispod njih“.



U dogovoru s Centrom za kulturu grada Beli Manastir, Društvo Crnogoraca i prijatelja Crne Gore Osječko-baranjske županije – Osijek postavilo je skupnu izložbu u prostorijama kina Beli Manastir. Izložbu je otvorio 01. prosinca 2009. godine, u prisustvu sedamdesetak posjetitelja, ravnatelj Centra Edo Jurić. Ispred Društva prisutne je pozdravio član predsjedništva Nenad Krcunović.



Učenici III. razreda Glazbene škole „*Franjo Kuhač*“ iz Osijeka izveli su pri otvaranju izložbe kratki glazbeni program pod ravnanjem profesora gitare Marka Rimca.



* * *

U SPLITU PREDSTAVLJENA TRODIJELNA MONOGRAFIJA

U vremenu priprema za obilježavanje desetogodišnjice osnutka Zajednice Crnogoraca u Splitu, a u organizaciji i pod pokroviteljstvom Zajednice (Vukovarska 59, Split), 27. decembra je na svečan način i uz veliki broj prisutnih izvršena promocija dvije knjige: „*Moja Crna Gora*“ i „*20 godina kolekcionarstva (osam zajedničkih i deset samostalnih izložbi)*“, koje su usko vezane sa životom i radom članova Zajednice i njihovom postojbinom, a autor im je gospodin Vukadin Zečević.

Autor knjiga u kratkim je crtama opisao tekst i teme njihovog sadržaja, a one su odista i brojne i raznorodne: znamenite ličnosti Crne Gore; istorijska prošlost Crne Gore (kultura i diplomatija, škole, I i II Balkanski rat, I Svjetski rat ...); odlikovanja u Crnoj Gori; nacionalno blago Crne Gore (prikazani su i eksponati stari i do 3 vijeka p.n.e.); grbovi Crne Gore (od Balšića, Crnojevića, dinastije Petrovića, Knjaževine i Kraljevine Crne Gore, pa do naših dana); grbovi nekadašnjih ambasada i predstavništava u Crnoj Gori (kojih je bilo 12, odnosno 5!); narodne nošnje Crne Gore; filatelija Knjaževine i Kraljevine Crne Gore, marke iz perioda okupacije Crne Gore (1941.-1945.), prve marke nove Jugoslavije sa crnogorskim motivima, pa sve do obnavljanja države i nezavisnosti Crne Gore 2006. godine; numizmatika Knjaževine i Kraljevine Crne Gore, sa karakteristikom malog tiraža i velike kupovne moći, prikazana je pod imenom „*Perper*“, a odnosi se na period 1906.-1910.-1916.g. ... Iz druge se knjige sagledava i rad i djelovanje Zajednice Crnogoraca Split, kao i njenih pojedinaca, posebno na planu kulturnog stvaralaštva i popularizacije Crne Gore i njenih građana u Hrvatskoj. Prikazane su mnogobrojne slike Zajednice, slike o uručanju darova, posjet ambasadora Crne Gore Zajednici, članci o izložbama, prigodni prospekti, posjeti Crnoj Gori, informacije o radu oba Vijeća (Županije i Grada), o izborima tijela (od Zajednice do Zagreba), članci o Danu državnosti Crne Gore, o narodnoj nošnji Crne Gore, o pomoći postradalima u željezničkoj nesreći na Bioču ...

Marko Mimović
rođen je u Crnoj Gori, a u Hrvatskoj (Belišće) živi od 1960. godine. Po struci diplomirani pravnik, sada umirovljenik, po vokaciji radnik u kulturi. Pokretač izgradnje i opremanja Galerije likovnih radova u Belišću. Oko pedesetak godina aktivno se bavi kiparskim radom. Bio je član nekoliko likovnih kolonija i grupnih izložbi. Autor je više od sto kiparskih radova. Najveći dio njegovog opusa kiparskih radova nastao je u drvetu. Radi i u kamenu. Bavi se slikarstvom fresaka.

Stanko Grubač,
Crnogorac iz Nikšića, nastanjen u Osijeku, završio je Školu za primijenjenu umjetnost i I. stupanj Akademije za primijenjenu umjetnost u Herceg Novom. Slikar, grafičar, crtač, umjetnik intarzija, ne ostaje nedorečen već nadahnjuje svojim radom. Predstavio se svojim radovima od samih početaka stvaranja do danas: perocrtežima primorskih motiva, Mostara, intarzijama Sv. Stefana i predivnim grafikama stvaranim u Herceg Novom.

Aleksandar Čalović
apsolvent je na Likovnoj akademiji u Sarajevu. Rođen je 1965.g. u Belom Manastiru. Član je likovne grupe „*Močvara*“ iz Belog Manastira. Impulzivno, strasno, istančanim senzibilitetom gradskog intelektualca oslikava prirodu Baranje i Crne Gore. Jakim koloritom te mekim preciznim potezima potiče dvojbu i lomove o našem shvaćanju likovnog izričaja. Neosporni likovni talent koji neprestano stvara jer stvarati znači disati.

Ljubav s kojom je autor morao pristupiti izazovnom projektu kakav je njegov predani rad na monografiji, najbolje odslkavaju stihovi strofa koje se nalaze na prvoj strani prve, odnosno na prvoj strani njegove druge knjige:

<i>Pod Lovćenom, Durmitorom</i>	<i>Ništa ljepše i milije</i>
<i>I visokim Komovima</i>	<i>Od Vinicke moje nije</i>
<i>Prostire se ekološka</i>	<i>Ja vam kažem nema zбора</i>
<i>Dijamantska Crna Gora!</i>	<i>Još je ljepša Crna Gora!</i>

Prethodne dvije knjige dopunjuje treća knjiga – koja je rađena na kompjuteru i zapravo je unikat! – „*Stare razglednice Crne Gore*“ istoga autora. Stare razglednice Crne Gore predstavljaju istoriju, ekonomiju, diplomatiju, geografiju, hidrografiju, građevinarstvo, ekologiju, estetiku, Prvi i Drugi Balkanski rat i Prvi svjetski rat na teritoriji Crne Gore (devetnaesti i dvadesiti vijek). Prikazana su 84 različita događaja sa više varijanti. Obuhvaćeno je 37 istorijskih i vojnih razglednica. Priložena je 31 razglednica Cetinja (iz 1890., 1910. i 1914.g.), 29 Berana (1915.), vojnog aerodroma na Ovsinama (zvanog Milac) te aviona iz 1912. godine. Tu je i 18 razglednica kralja Nikole u različitim ulogama, 15 lijepih razglednica Kotora, 14 Zelenike, 8 Danilovgrada, 8 Nikšića, 7 tadašnje nošnje u Crnoj Gori, 5 Bra, 5 Kamenara, 5 Meljina, 4 razglednice ranjenika iz ratova, 3 Njeguša (rodnog mjesta Njegoša), 3 Podgorice ...

U knjizi se nalazi i razglednica sa 17 evropskih državnika, među kojima je i kralj Nikola, kao i razglednica sa 16 evropskih prvih dama, među kojima je i naša kraljica Milena.

Prikazana je i željeznica iz 1901.g., nošnje iz 1878. i 1930., filatelističke marke (1905. i 1910.) itd. Prikazana su 4 mosta, 2 željezničke stanice, 2 jezera, 10 hotela iz tog vremena ...

Sve je to dio nacionalnog blaga Crne Gore i ono je u ovoj knjizi prikazano na 260 razglednica. Najstarija od njih potiče iz 1875/8., a najmlađa iz 1941. godine. U boji je čak njih 200 (što predstavlja raritet tog vremena), a crno-bijelih je 60.

Ovom trećom knjigom zaokruženo je pregnuće njenog autora da obuhvati ljepote i istoriju Crne Gore i njenog naroda, a na ponos Zajednice Crnogoraca u Splitu. Knjige će se, kao cjelina, predati Zajednici Crnogoraca u Splitu na trajno čuvanje, kako bi buduća pokoljenja mogla da ocjene naš rad i život.

Vukadin Zečević

IZLOŽBA NARODNE NOŠNJE I RUKOTVORINA HRVATSKE NA RAZGLEDNICAMA

U prostorijama „*Libertasa*“ (Obala hrvatskog narodnog preporoda 10/1, Split), dana 12.01.2009.g., otvorena je izložba narodne nošnje i rukotvorina Hrvatske na razglednicama. Izlagač je gospodin Vukadin Zečević, član Udruge „*Vlaho Bukovac*“ – Split. To je njegova druga izložba kao člana ove udruge. (Na prvoj je izložio razglednice Hrvatske do Drugog svjetskog rata.) Izložbu je otvorio predsjednik Udruge, g. Slobodan Jović. Na izložbi su prikazana 72 primjerka nošnje i 10 primjeraka rukotvorina u Hrvatskoj.

Nošnja je prikazana po regijama, i to: Dalmacije sa Dalmatinskom zagorom, Like, Rijeke sa Gorskim kotarom, Istre, Slavonije, Baranje, Banije i okolice Zagreba. Pored toga, prikazana je narodna nošnja dijaspore iz Crne Gore - Boke, Bosne i Hercegovine te graničnih predjela sa Srbijom, Mađarskom, Austrijom, Slovenijom i Italijom.

Najstarija narodna nošnja, odnosno razglednica, je iz 1842. godine i prikazuje nošnju Pule i okolice. Posebno se ističu boje i dekori nošnje izvezeni sa više različitih prikazanih likova i objekata.

Rukotvorine su prikazale ćilimarstvo, paški vez (košulje i čipke), zlatarske ukrase, kućne potrepštine (kao što su posuda za grijanje ruku, za pečenje kruha itd.).

Uzevši u cjelini, ova izložba predstavlja etnografiju Hrvatske iz 19. i 20. vijeka, prikazavši kako su naši pretci živjeli, oblačili se u redovnim i svečanim prilikama. Prikazana je muška i ženska nošnja. Po mišljenju i ocjeni izlagača, najljepša je odjeća sinjska (alkarska nošnja) i Dalmatinske zagore, jer unosi najviše raznolikosti u svim sferama oblačenja.

Vukadin Zečević

IZLOŽBA AKTOVA NA POŠTANSKIM MARKAMA

U prostorijama „*Libertasa*“ (Split) održana je izložba „*AKTOVINA POŠTANSKIM MARKAMA*“, dana 15.01.2009.g. Izlagač je gospodin Vukadin Zečević, član Udruge „*Vlaho Bukovac*“ – Split. To je njegova treća samostalna izložba kao člana udruge. Izložbu je otvorila podpredsjednica Udruge, gospođa Lidija Leskur.

Na izložbi je prikazano 87 markica, 15 listica i 12 slika iz 23 zemlje (najviše iz Gvineje, zatim iz Ekvadora 16, Amana 7, Fujeira 5, Mađarske 6 i Portugala 10). Na njima su zastupljena 44 svjetska slikara, od kojih posebno ističemo: Renoara, Rubensa, Ticijana, Goju, Jovanovića, Leonarda da Vinčija, Bukovca, Mikelandela.

Ovakva izložba poštanskih maraka (na kojima su prikazane slike visokog ranga, kao npr. „*Žena u plavom*“ i „*Mona Lisa*“) jedinstvena je u Splitu, a možda i u Hrvatskoj, te bi s pravom mogla biti predmet interesiranja medija, a na ponos Udruge „*Vlaho Bukovac*“, Filatelističkog društva „*Split*“ i Zajednice Crnogoraca u Splitu.

Vukadin Zečević

SJEĆANJE NA JEDNU IZLOŽBU

Dana 30. siječnja sad već daleke 1992. godine u galeriji franjevačkog samostana Gospe od Zdravlja održana je, pod pokroviteljstvom Glavne pošte Split i u organizaciji Filatelističkog društva Split, izložba hrvatske filatelije prigodom priznanja samostalnosti Republike Hrvatske. Teme izložbe bile su: *Republika Hrvatska, Crveni križ, Izbjeglice, Za djecu i Religijski eksponati*. Izlagači su bili gospođa Ante Radica i Vukadin Zečević, aranžer gospodin Josip Durić, a komesar izložbe prof. dr. Ante Jelavić. Ovo je bila prva takva izložba u samostalnoj Hrvatskoj, a posjetilo ju je oko 1000 posjetitelja. Malo je i nedovoljno poznat podatak da je gospodin Vukadin Zečević, član Zajednice Crnogoraca u Splitu, *tada prvi izložio marke samostalne Hrvatske!* To mu je bio i prvi izlagački rad na kolektivnoj izložbi. Izlagao je i kasnije na mnogobrojnim izložbama (*Brodsko pošta i brodske pečati, Stare razglednice Dalmacije, Razglednice obale i otoka Jadrana, Moj Split, ...*), od kojih su neke imale nacionalni rang Hrvatske.

Trajno sjećanje na prvo, ali i kasnija izlaganja zapravo je i svojevrsni *hommage* dragim kolegama kojih više nema: J. Duriću, A. Jelaviću, A. Radici, J. Vukoviću, ing. Vondri, F. Ferencu i D. Mikeliću.

Vukadin Zečević



RIJEČANI U POSJETI IZLOŽBI DIMITRIJA POPOVIĆA



Povodom izložbe Dimitrija Popovića „*Marija Magdalena*“, predstavnici Vijeća crnogorske nacionalne manjine Primorsko-goranske županije, Vijeća crnogorske nacionalne manjine Grada Rijeke i Nacionalne zajednice Crnogoraca Rijeke organizirali su 24.01.2009. godine posjet *Klovičevim dvorima* u Zagrebu.

Posebnost ovog posjeta bilo je prisustvo samog autora, koji je predstavnike crnogorske nacionalne manjine srdačno primio i družio se s njima. Osim slika, posjetiocima je predstavljen i prvi roman Dimitrija Popovića „*Raspeće strasti*“.

(Izvor: <http://www.montenegro.hr/>, 26.02.2009.)

POZIV

DOĐITE I ZAPJEVAJTE SA NAMA !

U okviru zagrebačkog Društva „MONTENEGRO“, već desetak godina djeluje pjevački zbor „*Montenegro*“. Nazivamo ga i pjevačkom skupinom, družinom ili, jednostavno, samo zborom.

Počelo je skromno, kako to i inače biva, sa nekoliko ljubitelja pjesme, kad se uz ugodna druženja, uvježbavala i poneka pjesma. Ozbiljnije se počelo raditi kad se naš Dimitrije Vojinović, muzičar, primio posla i počeo rad na prikupljanju, učenju i uvježbavanju pjesama. Sve je to sporo išlo, jer odjedanput samokritični i skromni zemljaci, po vlastitim izjavama, nisu imali ni sluha ni glasa, što se po prigodnim druženjima i proslavama ne bi reklo; svatko je započinjao pjesmu iz rodnog kraja, ne znajući cijeli tekst, a ponekad i „gađajući“ melodiju.

Danas zbor, sa petnaestak stalnih članica i članova radi vrlo ozbiljno, probe se održavaju svaki ponedjeljak u Crnogorskom domu. Stručni voditelj zbora je Ismet Kurtović, profesionalni glazbenik. Prvenstveno se uvježbavaju pjesme iz crnogorske glazbene baštine, ali se često zapjevaju i pjesme iz šireg repertoara.

Zašto ovo pišemo?

Odgovor jednostavan: volimo pjesmu i ljude. Muzika, kao i sve vrste umjetnosti i ljudskog stvaralaštva, oplemenjuju svakog čovjeka, a tu su i priznati i poznati zdravstveni terapijski učinci (osjećaj zadovoljstva, veselja, narodski rečeno „duša se razgali“, uz obilje svih ostalih pozitivnih emocija).

Prisjetimo se kolika popodneva i večeri smo „uprazno“ potrošili, uz izležavanja na kauču, beskonačne sapunice, nepotrebne prepirke, uglavnom kao pasivni „učesnici“ u životu. Stoga vam predlažemo da dođete, poslušate nas, osjetite ljepotu druženja uz pjesmu, jer probe ćete doživljavati kao slatku obavezu i jedva ćete čekati ponedjeljak za lijepo druženje uz smijeh, razgovore, neizostavne prepirke i nove prijatelje. A sve to je već puno! Ne bojte se, nema audicije, jer i mi, koji već pjevamo, imamo prvenstveno dobru volju, uz skroman sluh i glas (čast pojedincima). Uvježbavanje pjesama jeste obaveza, ali ugodna obaveza, koja će vas ispuniti zadovoljstvom što ćete u raznim prigodama biti među rijetkima koji znaju tekst, a da o pravoj melodiji (intonaciji) i ne govorimo! Obogatite naš repertoar nekim novim pjesmama, a ako želite biti solist(ica) i to će vam se ostvariti. Ukoliko znate svirati neki instrument, nitko sretniji od nas! Potrebno je, dakle, samo malo dobre volje, a za povremene javne nastupe i minimalna doza potrebnog egzibicionizma i „pozitivne“ narcisoidnosti. Pokažimo i dokažimo da i mi svojim malim udjelom doprinosimo očuvanju i njegovanju ovoga dijela naše bogate kulturne, a time i muzičke baštine. Stoga:

DOĐITE I ZAPJEVAJMO ZAJEDNO !

**Vaši: Olja, Đurđa, Nena, Boža, Spasa, Milanka i Milanka,
Jelena, Jovo, Ljubo, Božo, Novica, Joža,
Cuca, Mišo, Milorad, Ismet ...**

**OČEKUJEMO VAS U CRNOGORSKOM DOMU U TRNJANSKOJ 35, I KAT,
SVAKOG PONEDJELJKA U 19 SATI! (Kontakt tel.: 6197 078, 6314 263)**

U namjeri da još neke čitatelje ohrabrimo da nam se (na već ranije upućen poziv) jave svojim (možda već pripremljenim?) rukopisom, u ovom broju donosimo jednu kratku priču Sretena Asanovića, rodonačelnika ovoga žanra u crnogorskoj književnosti. Priča je preuzeta iz knjige njegovih izabranih priča „Zvijezde padaju“, koju su zajedno objavile Nacionalna zajednica Crnogoraca Hrvatske i ulcinjska „Plima“.

LICE KAO ZEMLJA

Predosjećanje koje se javljalo nejasno i maglovito odjednom se uobličilo i zaprepastilo je svojom jasnoćom i konačnošću. Nije više mogla da se obmanjuje, da potiskuje tu gotovo opipljivu slutnju.

Naslonjena plećima na još topli zid, zagledana preda se, nije ni pokušala da prati nizanje tužbalice koje se jednolično cijedilo na zakovan sanduk. Tuženje je bilo praćeno povremenim ojkanjem, prigušenim koležom.

U tom krugu ubrađenih žena, Vidosava se držala naoko mirno, sa prkosom u smežuranim krajevima očnih kapaka, i mimo običaja sve te žene unaokolo su nastojale da ne dosađuju pretjeranom pažnjom, nijesu s njom govorile, uvjerenne da njen bol i nema neke druge primisli.

Bližila se ponoć i u smrkutom krugu oko kovčega ostali su samo najuža rodbina i susjedi, pa nije bilo glasnog leleka i kuknjave da bi se istakla žalost, nje je ionako bilo na pretek – u svakoj kući gotovo, oplakivan je poneko od onih koji su već pronađeni, ili od onih kojima se nije znalo groba.

U prituljenom noćnom bdjenju, gdje mutna svjetlost lampe nije uspijevala da razagna tminu, Vidosavina uznemirenost brzo je rasla. Više nije bilo nikakve nade, svu je obuzelo to saznanje od kojeg se ledila iako se na njenom prividno smirenom licu teško moglo išta primijetiti. Samo joj je pogled postao nešto tvrdi, usne joj se namreškale i zategle preko stisnutih zuba, a malo povijen nos ukrutio se i zgrbio. Kao da joj ne pripadaju, njene ruke gnječile su bijelu maramicu kakve nose pokajnice na sahranama.

... Ona je zahtijevala da Tomo što prije pođe i traži Jagoševe kosti iako tome još nije bilo vrijeme. Putevi su bili nesigurni i raskidani, a po šumama se često nailazilo na one kojima nije bilo jasno da je sve izgubljeno i da im nema povratka. Svakog dana neko je ubijan iz zasjede, a na redovan saobraćaj još se nije moglo računati. Pošte su tek počinjale da se organizuju, pa su pisma još prenosili povratnici, ranjenici i invalidi, ili ljudi koji su lutali zemljom u potrazi za svojim. Tako je jednog dana stigao glas o Jagoševoj smrti, prvo šapat u povjerenju, da bi brzo potom narastao, počeo da se presipa i šumi u ušima, ispunio sve međuprostore između ostalih ljudi i Toma i Vidosave; morao im je biti saopšten. Vidosava je tada, iako se već samom viješću našla u nekom praznom prostoru zazidana gluvoćom i izlišna, donijela dvije odluke koje su joj u prvom trenutku pomogle da se ne prepusti i sasvim iščili. Ona je morala izdržati. Nije smjela dozvoliti da se oko nje okuplja onaj silni svijet koji će nagrnuti na saučešće. Nije smjela da otima dio žalosti koja je Jagošu namijenjena; da ne dopusti da je žale zbog nje i njene nesreće.

Druga odluka još više je doprinijela da nađe snagu, da izdrži; činilo joj se da će pomoći da i Tomo zaokupi sebe tom namjerom i tako prebrodi iznenadnu prazninu i slabost koja ga je pritisla. Zato je odmah i zahtijevala da Jagoš bude prenesen i sahranjen u grobnici koju su oni dvoje za sebe spremali. (Nije htjela reći „njegove kosti“, nastavila je glasno i u mislima da ga spominje kao da je živ.)

Dvadesetak dana kasnije Tomo se zaista pojavi sa velikom metalnom skrinjom čiju težinu nije mogla da skrrije ni fina drvena obloga koja joj je davala uobičajen izgled. Na nekoliko stotina metara od sela susrio ga je lelek ljudi koji su kako je prilazio, prihvatili skrinju i laganim hodom išli prema kući dok je povorka rasla. Ali mimo običaja, ljudi su brzo prepuštali kovčeg onima koji su se nudili da ih zamijene. U sličnim prilikama smjena bi trajala duže, oni koji nude pomoć morali bi ponavljati više puta, nadmetati se da bi došli na red. A sada je bilo jasno da jedva čekaju zamjenu, da ih neobična težina kovčega pritiskuje kao kamen: znoj im se slivao niz lica dok su se, jedva čujno odhukujući zgleдали.

Vidosava je tada nešto naslutila: sumnja je počinjala da se navješćuje. Ni sama ne znajući što joj se to u svijesti začinje, išla je za kovčegom vodeći grupu žena koje su se nadmetale u naricanju. Koračala je polako, sa skrštenim rukama bez glasa: ni suze, ni kakvog drugog znaka žalosti. Samo je zapamila nekakva nedoumica, kao da je pokušavala da se nečega sjeti, da nađe nešto što je izgubila.

Pred očima joj je bio Jagoš, suvonjav i nejak tek počeo da se brije, onakav kakav je prije četiri godine izgledao.

Kasnije, u kući, dok je Tomo pričao o svom traganju i lomljenju preko Bosne, drumovima i šumama kojima su još harale bande, ona je neprestano nešto tražila, pokušavala da se sjeti nečega što nije mogla sebi da objasni, što joj je u svemu ovome smetalo, bilo negdje nadohvat ruke dok je tapkala u mraku. Čitavo vrijeme od Tomovog povratka do duboko u noć provela je kao u bunilu, pokušavajući da uhvati tu izgublenu nit. A onda iznenada, kao da se rasprsnuo grumen zasljepljujuće svjetlosti, postalo joj je jasno zašto su onako s mukom kovčeg nosili, zašto se baš tada sjetila Jagoša kakav je izgledao pred odlazak.

Skamenila se.

Ko je taj čovjek u skrinji. Otkud se zna da je ispod toliko pleha i drveta skriven njen sin, ko u to vjeruje kad svi lješevi poslije izvjesnog vremena liče jedan na drugog. Što da učini ako je Tomo radi nje pronašao grob bez imena i donio joj ga da ima nad čim da plače. A Toma su mogli prevariti: u brigadi su mu mogli reći da je to grob njegovog sina jer su se možda sažalili što je pola države progazio dok ih je našao.

Sada više ni o čemu drugom nije ni mislila. Zaboravila je na pokajanje i na ono što dolazi; sve je bilo bez značaja. Ništa se više oko nje nije događalo; nije slušala što Tomo govori o svom putovanju i traganju. Kao uzgred zagledala bi se samo u fotografije sina koje je, zajedno sa ordenjem, Tomo donio iz brigade. U drugoj prilici to bi je bar malo osokolilo. Sad je mislila svoju tešku misao. Vidjela je sebe kako čuči pokraj sive grobnice, dok Jagoševe kosti peru kiše u nekoj dubokoj gluvoj šumi.

Probdjela je noć odsutna i zagledana u sebe i svoju sumnju. Izjutra je primila saučešće od pokajnica, kratko odgovarala na pitanja ili riječi utjehe, stajala gotovo po strani dok su se povorke slivale prema kovčegu. Kao da su je zapljuskivali kakvi muljeviti talasi, pritisnuta

njima i zagonetnom skrinjom, ona je svakog trenutka mislila da se topi, da će je voda poklopiti iako je stajala uspravno ni jednim pokretom ne otkrivajući ono što je muči. Trgla se tek kad je osjetila da je vrijeme za sahranu. Usplahireno je istrčala iz gomile i ušla u kuću. Niko se nije pribrao ni uspio da pođe za njom a ona se već vratila sa nožicama za loze u ruci. Pružila ih je Tomu i sa čvrstinom koja ne trpi protivljenje, tiho kazala:

– Otvori, hoću da ga vidim.

Tomo se iznenađen trgao, uplašeno je pogledao, a onda gotovo smireno i s razumijevanjem, vraćajući joj nožice, kao za sebe, procijedio:

– Tamo, na groblju.

Zaneseno se uputila za kovčegom koji je na čelu povorka, kao da lebdi na ramenima ljudi, krenuo izgorjelim livadama prema groblju.

Izdužena i kao slivena, povorka je miljela lomeći se po sredini na rijetkim zaokretima, dok je podnevna vrelna zatvarala krug oko romora žena u koroti i kao vunom zaptivala uši. Samo Vidosava, s velikim nožicama u ruci, podrhtavala je od nestrpljenja i strave pred onim što ima da sazna.

Kad je povorka stigla na groblje i stopila se u širok prsten oko groba, oproštajne govore pratili su mnogobrojni jecaji i uzdasi, ali uobičajenog leleka nije bilo. Nekoliko trenutaka sve je ćutalo, niko nije odlazio; kao da su očekivali da se nešto krupno dogodi zbijali su se ka grobu, promaljali glave preko tuđih ramena.

Vidosava je držala nožice u rukama. Strepnja na njenom licu prešla je u tupu izgubljenost i oni koji su je okruživali uplašili su se da neće izdržati, da će presvisnuti. U tom trenutku Tomo primi iz njenih ruku nožice, skide drveni poklopac i počeo da reže pleh na kovčegu u predjelu glave i gornjeg dijela grudi. Tišina nabreknu pod usijanim južnim suncem.

Prije no što težak zadah zapahnu gustu nepokretnu gomilu nadnesenu nad grob, Vidosava brzo poprska otvor na kovčegu lozovom rakijom pa se kao nad kolijevku nagnu i zagleda u lješ koji se njoj na očigled raspadao. Tamno kao zemlja lice, nije se moglo prepoznati, ali Vidosava je znala što traži. Pomjeri donju vilicu mrca i zagleda se u gornji ugao usta, u dva vještačka zuba na desnoj strani. Zatim dodirnu zube koji su sa unutrašnje strane bili povezani metalnim mostom.

Na licu joj se pojavi kratak, izmučen osmijeh. Odahnuvši sa olakšanjem, pomilova rukom glavu svog sina i polako ustajući dade znak da skrinju zatvori. Skamenjena gomila naglo živnu; prolomi se dugo suzdržavan lelek.

Pokajnice se u grupama počеше razilaziti golim ledinama na sve strane kao prosute brojanice.

Sreten Asanović

Za našu želju da u priči koja bi nam bila upućena „riječima bude tijesno, a mislima široko“, te za namjeru da je propratimo sa dvije-tri rečenice nekog uglednog crnogorskog književnika, kao da je znao Jovan Nikolaidis pišući: „Kod ovog pisca suzdržanost je obaveza: svoj je doživljaj građanskog, rodoljubnog, intelektualnog i umjetničkog svodio u okvire jezuitske norme da se sve ono što se podrazumijeva i ne spominje.“ (iz predgovora)

*Vodeni mislima da narodi koji zaboravljaju prošlost gube sadašnjost i nemaju budućnost, kao i da je u svakoj tradiciji sadržano moderno, u „Crnogorskom glasniku“, u rubrici **CRNOGORSKI MOZAIK**, donosit ćemo po neku kockicu iz svekolikog crnogorskog nasljeđa koje baštinimo.*

U ovom broju objavljujemo zdravicu vojvode Maša Đurovića knjazu Nikoli. Ta zdravica se prenosila gotovo kao narodno predanje, pa je to razlog da se tekst koji donosimo (a koji je nastao prepisivanjem sa jednog starijeg rukopisa još u vrijeme kada nije bilo kopir-aparata!) donekle razlikuje od teksta zdravice u knjizi Marka Vujačića.

I Knjaz je dobro znao da je lakše boriti se protiv zla u drugome nego li u sebi – za prvo treba hrabrost, a za drugo i hrabrost i čojstvo. Stoga nije bez razloga saplemenicima upućivao svojevrsnu „poslanicu“, tražeći od vojvode Maša da mu opet „reče od čega ono treba Bog da ga sačuva“.

*ZDRAVICA VOJVODE MAŠA ĐUROVIĆA KNJAZU NIKOLI
NA KRSNOJ SLAVI ĐURĐEV - DANU*

*Sačuvaj Te Bože, Gospodare,
prijateljstva vezira skadarskog,
pobratimstva turskog,
bese arbanaške,
okupacije cesarske,
pakosne okoline,
špijuna i domaćih izdajnika,
intrigâ cetinjskih,
pizme bajičke,
stime čekličke,
trgovine njeguške,
mâla cuckog,
potkućnice bjeličke,
glavarstva čevskog,
četovanja velestovačkog,
Arbanasa vojnovičkih,
golotinje i gladi markovljanske,
lupeža zagaračkih,
krpeži komanske,
vojvodstva lješanskog,
serdarstva ceklinjskog,
râna ljubotinjskih,
ljubomore crmničke,
Turaka barskih,
starosidilaca ulcinjskih,
duga paštrovskog,
naselja grbljanskog,
smrada kotorskog,*

*fisa zeckog,
čojstva podgoričkog,
fivale kučke,
kumstva vasojevičkog,
plemstva moračkog,
kuća uskočkih,
imanjâ bratonožičkih,
komsiluka piperskog,
zora i ponosa bjelopavličkog,
rde pješivačke,
pestokuplevine nikšičke,
krvi lukovske,
svađe župske,
lukavstva drobnjačkog,
ile pivske,
laži mletačke,
gliba golijskog,
odivâ banjčkih,
vodâ rudinskijeh,
zasjedâ trepačkog,
kiridžijâ grahovskog,
kmetovskog suda,
kapetanske vlasti,
perjaničkih izvršenja,
grba počasnih perjanikâ,
popovskog bira i
žena namiguša.*

VOJVODA MAŠO ĐUROVIĆ

Preci Đurovića, koji žive u Crmnici, doselili su se iz Vasojevića, iz mjesta Lopata iz Lijeve Rijeke, prije 400 godina, gdje i danas postoji kućište Đurovića.

... Prvi kapetan u Crmnici bio je za vrijeme vladike Rada pop Stevan Đurović. On je kao mlad poginuo na Rasinoj Glavici. Za njega je vladika Rade govorio: „Teži mi je pop Stevan no Đinovo Brdo.“ Sa Stevana je kapetanstvo prešlo na popa Andriju, brata od strica Stevanova. Od kapetana Stevana i Andrije sačuvan je jedan prsten, koji je služio kao pečat – mur, a poklonio ga je vladika Rade. Na njemu su inicijali: P.P.; a iznad ovih skovan je dvoglavni orao, dok su ispod inicijala palmove grančice. Ovo je sačuvano i nalazi se kod Đurovića. Sin popa i kapetana Andrije Đurovića bio je vojvoda Mašo Đurović, koji je takođe bio pop. Mašo je bio i kapetan crmnički, prvi crnogorski komandir, zatim senator, brigadir i komandant Crmničko-Primorske, Riječke i Lješanske Nahije. Knjaz Nikola zvao je vojvodu Maša Dejanom. /Dejan je bio vojvoda Ivana Crnojevića, koga je knjaz Nikola opjevao u „Balkanskoj Carici“./

Kad je Mašo postao kapetan crmnički, u doba knjaza Danila, kapetani su imali i sudsku i vojničku vlast u plemenu. Mašo je kao kapetan vodio Crmničane u borbu.

... U bojevima 1852-53 Mašo Đurović pokazao je veliko junaštvo, što je knjazu Danilu dalo povoda da ga postavi za prvog komandira u Crnoj Gori – komandira crmničkog. /Tada je bio samo jedan komandir knjaževe garde pop Đuro Kusovac, a Mašo je bio drugi komandir./

... Vojvoda Mašo Đurović na čelu Crmničana uzima učesća u svim bojevima koje je Crna Gora imala protiv Turaka, sve do Berlinskog kongresa 1878.

U svim ovim bitkama vojvoda Mašo pokazao se kao junak bez mane i straha, a isto tako kao pametan i dobar vojskovođa. O njemu u «Novim kolima» pjeva kralj Nikola:

„Teško li je zemljom vladat, Kad Dejana malo ima, Mi smo danas, vojevodo, inokosni u ljudima.	Ema dako Bog junaka U ljudima rod obrne I sjaj moći prvobitne U naše se carstvo vrne.“
--	---

Vojvoda Mašo Đurović tri puta je bio ranjen u raznim bojevima. Odlikovan je Obilića medaljom, Čeličnim krstom, Danilovim ordenom I reda, ruskom kolajnom i mnogim drugim stranim i domaćim ordenima. Umro je u devedesetoj godini života. O vojvodi Mašu u narodu se zadržalo dosta priča ...

Vojvoda Mašo Đurović, dok je god mogao dolaziti na Cetinje, bio je na krsnoj slavi kao dolibaša kod knjaza Nikole. Pošto sa knjazom i popom prelomi slavski kolač, Mašo nazdravi knjazu: „Da ustanemo u slavu božju, koja može da nam pomože, tebe, brate domaćine, tvome domu, tvojim kumovima i prijateljima i svima tvojim dobroželateljima. Slavu slavio, a slava ti pomagala zamnogo i zadugo u zdravlju i veselju. Ove godine slavio, brate domaćine, kako mogao, a dogodine, kako sam htio i želio. U tvoje zdravlje i tvoga doma, Gospodare!“ Pošto bi Mašo završio zvaničnu zdravicu, počele bi da dolaze zvanice na čestitanje. Kad se prikupi poveći broj gostiju, onda knjaz zamoli Maša da mu nazdravi onu zdravicu od čega da ga Bog sačuva. Mašo ustaje, drži čašu punu vina u ruci, pa počinje: „Sačuvaj Te Bože, Gospodare, ...“

(Marko Vujačić, „Znameniti crnogorski i hercegovački junaci IV“, Prosveta, Beograd, 1956.)

Pozivamo Crnogorke, Crnogorce i sve prijatelje da svojim sugestijama, prijedlozima i priložima pomognu redakciji Crnogorskog glasnika na poboljšanju i daljnjem izlaženju lista. Tekstovi nijesu lektorirani te se ispričavamo autorima i čitateljima. Ovaj broj Crnogorskog glasnika tiskan je uz potporu Savjeta za nacionalne manjine Republike Hrvatske.

DRUŽENJA U SLICI



NOVI NASLOV



... sve to u Asanovićevom rukopisu narasta do aksioma etike po kome se mi ubrajamo u male narode velikih pregnuća. I u one koji znaju spašavajući se od sebe samih i drugima biti uzdanica.

Jovan Nikolaidis

STARE RAZGLEDNICE CRNE GORE



*KRALJI I KRALJICA SA PRESTOLONASLJEDNIKOM
I FILATELISTIČKIM MARKAMA*



16 EVROPSKIH NAJVEĆIH DRŽAVNICA MEĐU KOJIMA I MILENA PETROVIĆ